

Міністерство освіти і науки України
Національний університет "Острозька академія"
Навчально-науковий інститут лінгвістики
Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

**Типові помилки перекладу англійських творів українською
мовою на основі мемуару Метью Перрі “Friends, Lovers, and the Big
Terrible Thing”**

Виконала: студентка II курсу, групи ЗМА-2
спеціальності: 035 Філологія
спеціалізації: 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Вербицька Анастасія Ігорівна
Керівник: канд. психол. наук,
доцент кафедри індоєвропейських мов
Ковальчук Інна В’ячеславівна

Рецензент: _____

Роботу розглянуто і допущено до захисту
на засіданні кафедри англійської філології
протокол № _____ від “___” _____ 2025 р.
Зав.кафедри _____ Анатолій ХУДОЛІЙ

Острог – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ	8
1.1. Основні принципи перекладу	8
1.3. Типові помилки перекладу.....	18
1.4. Роль культурного контексту у перекладі.....	22
1.5. Поняття художнього перекладу та його специфіка.....	28
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. МЕМУАР ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ: ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ.....	35
2.1. Характеристика мемуару як жанру.....	35
2.2. Труднощі перекладу мемуарної прози	38
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ МЕМУАРУ МЕТЬЮ ПЕРРІ)	42
3.1. Аналіз лексичних помилок.....	42
3.2. Синтаксичні та стилістичні відхилення.....	53
3.4. Методи уникнення та виправлення помилок	61
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Правильний та точний переклад тексту – це те, що буде завжди незамінним інструментом та «ключем», який надає доступ до знайомства із світоглядом різних національностей та їх цінностей. Переклад може забезпечити глибше розуміння та діалог культур і саме тому він є формою міжкультурної комунікації, яка посідає одне з провідних місць в сучасному світі. Завдяки цій діяльності представники різних культур отримують доступ до художньої літератури, публіцистики, мемуарів, документальної прози та інших жанрів, які відображають культурне середовище, світогляд автора, в якому він існує. Сьогодні глобалізаційні процеси стають деталі інтенсивнішими, а і з тим одночасно важливість перекладача зростає, оскільки він, як посередник, надає можливість людям не бути відірваними від світу та залишатись в контексті подій.

Особливо значущою ця роль є у сфері художнього перекладу. З кожним днем стає все більше людей для яких читання є найкращим способом проведення вільного часу. Це може підтвердити аналіз книжкової галузі України на основі даних YouControl за підсумками I півріччя 2025 року, яку підготував аналітик Українського інституту книги Юрій Марченко. За перші шість місяців 2025 року в Україні відкрили 50 нових видавництв, що більше, ніж у 2024 за цей же період - 41 [47]. На основі цього ми можемо зрозуміти, що попит на літературу аж ніяк не знижується, а тільки збільшується, а тобто переклад художніх текстів є і буде затребуваним.

Художній переклад як особливий різновид перекладацької діяльності вирізняється складністю та багатогранністю, хоч і так може не здаватись на перший погляд. Він вимагає від перекладача не лише знання мови, щоб передати зміст, а вміння зберегти емоційно-образну систему тексту, індивідуальний стиль автора, підтекст, метафорику та тональність. Саме від точності та адекватності перекладу залежить, наскільки глибоко читач іншої культури зможе зрозуміти та зануритись в оригінальний текст, який був задуманий автором. Перекладач в українському культурному просторі відповідає за формування читачем уявлень про сучасну англomовну літературу. Таким чином аналіз проблем і типових помилок перекладу

стає не лише теоретично важливим, а й практично необхідним для вдосконалення якості українських видань, процвітання українського бізнесу та заохочення ще більше людей до читання.

Проте на практиці досягнення якісного перекладу тексту супроводжується труднощами, які доволі часто призводять до появи перекладацьких помилок. Щоб уникнути цього варто не забувати про центральні категорії процесу перекладу як еквівалентність та адекватність. Еквівалентність передбачає збереження смислової, емоційної та функціональної рівнозначності між оригіналом та перекладом, тоді як адекватність – це співвідношення вихідного та кінцевого текстів, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним та без усіляких неприпустимих перекручень [37].

Щоб дійти до такого перекладач може стикнутись із рядом об'єктивних проблем як відсутність прямих відповідників слів через складність відтворення метафоричної мови, різниця культурних контекстів, а також суб'єктивні чинники як нестача знань при перекладі певного жанру або недостання інтерпретація авторського стилю. В художньому перекладі найбільш поширеними є лексико-семантичні, стилістичні та культурно зумовлені помилки, які істотно впливають на естетичне сприйняття твору та його інтерпретацію читачами.

Для детального аналізу перекладацьких помилок було обрано переклад такого літературного твору, як «Друзі, коханки та велика халепа» М. Перрі. Цей твір, опублікований у 2022 році, миттєво здобув широку популярність серед читачів. Оскільки це мемуар, то потрібно бути в контексті життя автора, знати його стиль мовлення, щоб не стерти автентичність авторського голосу. Перекладач має передати не лише факти, а й «характер» оповідача. Складність перекладу саме цього автора полягає в тому, що Перрі вміло застосовує іронію, навіть тоді, коли говорить про тяжкі теми (алкогольна й наркотична залежність).

Саме тому аналіз перекладацьких помилок у художніх та мемуарних текстах є важливим кроком до розробки стратегій перекладу, які дійсно працюють. Завдяки

аналізу можна виявити «слабкі» місця у відтворенні іншомовних творів та запропонувати практичні шляхи їх уникнення.

Актуальність теми полягає в тому, що переклад є невід’ємною частиною у міжкультурній комунікації, забезпечуючи доступ до літературних надбань різних народів та є важливим інструментом збереження літературної спадщини. Більше того, попит на перекладені тексти не зменшується, а тільки зростає, тому і є необхідність у якісному перекладі. Вибір методів і стратегій перекладу значно впливає на те, наскільки адекватно і еквівалентно буде передано задум автора, його художні образи та естетичні характеристики.

Мемуарна література посідає особливе місце серед жанрів художньої прози. Вона поєднує автобіографічний досвід автора із художнім його осмисленням, що робить переклад таких текстів надзвичайно складним. Однак, попри наявність загальних досліджень Л. Коломієць, Ю. Найдю та інших, переклад саме мемуарної прози, зокрема сучасних англomовних текстів, вивчений недостатньо. Аналіз перекладу Метью Перрі зможе допомогти розширити наукове поле та показати проблеми, які постають у роботі перекладу мемуарів, щоб у майбутньому забезпечити високу якість перекладу цього жанру та вдосконалення перекладацької практики загалом.

Мета дослідження полягає у виявленні, класифікації та аналізі типових помилок перекладу англomовного мемуару українською мовою, зокрема вивченні проблем адекватності та еквівалентності. Дослідження спрямоване на виявлення та аналіз лексико-семантичних, стилістичних та культурних помилок, що виникають у процесі перекладу, з метою визначення ефективних підходів і методів досягнення максимальної відповідності оригіналу.

Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- з’ясувати основні принципи перекладу та види перекладу у сучасному перекладознавстві;

- охарактеризувати поняття художнього перекладу та його відмінності від інших видів;
- розглянути роль культурного контексту у перекладацькій діяльності;
- проаналізувати мемуар як жанр, визначити його особливості та труднощі перекладу;
- здійснити порівняльний аналіз оригінального тексту мемуару Метью Перрі та його українського перекладу;
- класифікувати типові помилки (лексичні, синтаксичні, стилістичні, культурно зумовлені);
- окреслити методи, що допомагають уникнути подібних помилок у майбутньому.

Об'єктом дослідження є типові помилки перекладу з англійської мови на українську.

Предметом дослідження є типові помилки перекладу на матеріалі українського видання мемуару Метью Перрі «Друзі, коханки та велика халепа».

Для досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань було використано такі методи: порівняльний аналіз (зіставлення тексту оригіналу та українського перекладу); метод суцільної вибірки (відбір лексичних одиниць, ідіом, жартів тощо); контекстуальний аналіз (аналіз перекладацьких рішень у межах контексту); стилістичний аналіз (дослідження відповідності перекладу авторському стилю).

Наукова новизна полягає у спробі систематизувати типові помилки перекладу на прикладі сучасного англomовного мемуару, що ще не став предметом ґрунтовних наукових студій в українському перекладознавстві. Робота пропонує власну класифікацію помилок і розглядає їх у взаємозв'язку з жанровими особливостями мемуару. Це включає детальне вивчення стилю, символізму та емоційного навантаження у тексті, а також унікальних викликів, що постають перед

перекладачем. Тому запропоновано методи уникнення помилок та удосконалення практики перекладу як і загальних художніх текстів, так і мемуарної літератури. Також визначено специфіку відтворення індивідуального авторського стилю Перрі (його гумор, самоіронію) та труднощі передавання українською мовою.

Практичне значення дослідження: дана робота може слугувати базою для подальших наукових, кваліфікаційних робіт та лінгвістичних дослідженнях. Матеріали роботи можуть бути використані у викладанні курсів з теорії та практики перекладу, стилістики перекладу, а також спецкурсів, присвячених перекладу художньої та мемуарної літератури.

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Основні принципи перекладу

Перед тим як розпочати процес класифікації та розрізнення видів перекладу, важливо зрозуміти, що таке переклад загалом. Переклад як термін має полісемантичну природу, його найбільш розповсюджене і здебільшого узагальнююче значення пов'язують з процесом передачі значення/змісту слова, групи слів, речення або уривку з мови оригіналу на мову перекладу. Класичне формулювання рамки запропонував Роман Якобсон, який розрізнив внутрішньомовний (intralingual), міжмовний (interlingual) і міжзнаковий (intersemiotic) переклад; власне «перекладом» у вузькому сенсі він називав міжмовний тип - «інтерпретацію вербальних знаків за допомогою іншої мови» [58].

Варто пам'ятати, що переклад, як і оригінал, в будь-якому випадку впливає на читача і часто буває, що по-різному, адже в цьому і є суть тексту – вразити певним чином читача. Загалом В. Д. Радчук виділяє аж 58 функцій перекладу і стверджує, що розглянутий комплекс функцій перекладу можна вдвічі або втричі збільшити або навпаки – скоротити [12]. Проте головним завдання перекладу є донести думку, стиль та характер автора найбільш точно та без перекручувань. Тому поняття «переклад» можна визначити наступним чином : заміна текстового матеріалу однієї мови (мови оригіналу) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (мови перекладу) [37].

Важливим моментом розуміння сутності перекладу є його розгляд як форми міжкультурної взаємодії. Сам термін «переклад» асоціюється і тісно пов'язаний з такими поняттями, як «інтеграція культур», «міжкультурна комунікація» та «діалог культур», оскільки передбачає безпосередню наявність цих понять. І це не дивно, адже цей термін відповідає не лише за обмін ідеями та смислами, а постає провідником у літературні традиції інших народів. Національно-літературний процес неможливо уявити без перекладу, адже він сприяє розширенню та збагаченню власної літератури, запозичуючи ідеї, художні стилі та жанри.

Переклад як міжкультурне явище ґрунтується не лише на сучасному функціонуванні мов, але й на їхній спільній когнітивній основі. Питання походження мов показує, що будь-яка мовна система є частиною ширшого історичного процесу. Через це лінгвісти неодноразово звертались до концепції моногенезу, згідно з якою всі сучасні мови походять від єдиної прамови. Це теорія пов'язана з ідеями італійського мовознавця Альфредо Тромбетті, з ученням М.Я. Марра, з методом глотохронології американського моознавця Морісса Сводеша, який довів існування великих макросімей мов і наявність між ними споріднених зв'язків. Теорію моногенезу також підтримував український мовознавець Олександр Мельничук, а нині її пропагує київський лінгвіст Юрій Мосенкіс [45]. Вони вважають, що прामова існувала приблизно 40–50 тисяч років тому. Коли ж прामова почала розпадатись на окремі мови, з'явилась потреба в людях, які б знали на тих різних мовах і могли б виступати посередниками. Індоевропейське мовознавство – це галузь мовознавства, яка займається реконструкцією та вивченням індоевропейської прамови, мови, якою колись розмовляв єдиний індоевропейський етнос. Згодом ця мова розпалася на окремі мови, що нині належать до однієї мовної сім'ї [15, с. 11]. Для перекладознавства важливо не стільки прийняття чи заперечення моногенезу, скільки розуміння, що перекладність - це історично сформована, але когнітивно універсальна здатність людини взаємно інтерпретувати знакові системи.

Поширення цих мов призвело до того, що люди потребували переклад і почали це робити. У висновку цей процес надав людству можливість ознайомитися з культурними здобутками інших народів, сприяв взаємодії та взаємозбагаченню літератур і культур. Знання іноземних мов дозволило читати оригінальні твори. У XX ст. переклад стає предметом системного аналізу. Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне у праці *Comparative Stylistics of French and English* (1958) описали низку перекладацьких процедур - кальку, модуляцію, транспозицію, адаптацію - які й досі становлять базовий інструментарій перекладача [64].

Тому у середині XX століття переклад не був чимось новим та дивним, проте із появою нових національних держав, розвитком міжнародних організацій та світових

рухів, неймовірно швидким розвитком науки й техніки набув ще більшого значення та затребуваності, оскільки потребувався величезний обмін інформацією. Адже обсяги дипломатичної діяльності, міжнародної торгівлі, листування, масовий туризм зросли в рази, а у світі панували ще старті методи перекладу. Через це культурні зв'язки почали погіршуватись. Щоб уникнути проблем у комунікації, у міжнародних відносинах люди швидко почали створювати бюро перекладів та і видавництва перекладної літератури.

Переклад покращувався через те, що була певна структура та принципи, які сформували науковці. Вони і досі допомагають встановити якість перекладу, визначити спрямованість перекладацького процесу та критерії його адекватності. Адже сутність полягає не лише у відтворенні іншою мовою лексичних і граматичних елементів вихідного тексту, але й у збереженні його функцій, стилю, культурних конотацій та комунікативного ефекту. Ще Святий Єронім у «Листі до Паммахія» (395 р.) закріпив відоме положення *non verbum e verbo sed sensum de sensu* («не слово за словом, а сенс за сенсом»), яке і стало головним принципом перекладу. Цей принцип наголошує, що необхідно передавати значення цілого тексту, а не перекладати кожне слово окремо.

Принцип еквівалентності є ключовим у перекладі. Це поняття з'явилося в транслатології з формальної логіки і стало важливим у теорії перекладу з 60-х років ХХ століття. У формальній логіці еквівалентність означає рівність або тотожність. Проте неможливо встановити повну ідентичність між змістом оригіналу та перекладу, тому через це, як вважає О. Дробаха, з'явився термін «еквівалентність», що означає близькість змісту між оригіналом і перекладом. Еквівалентність вважається основною характеристикою та умовою існування перекладу [3, с. 196]. Тому Найда запропонував формальну та динамічну еквівалентність, де формальна відповідає за збереження структури, а динамічна орієнтована на створення «еквівалентної реакції» у читача перекладу [28]. Таким чином перекладач має дійти до того, що читач сприймає текст так само, як і носій мови оригіналу. Пізніше цю ідею розвинув Пітер Ньюмарк у книзі *Approaches to Translation* (1981), де поділив

переклад на семантичний(відтворення стилю та змісту) та комунікативний (передача емоцій та впливу читача) [60].

Через змінність термінології поняття «еквівалентність» часто має різні значення, тому в теорії перекладу еквівалентність розглядається з кількох перспектив:

- 1) збереження інваріантності на рівні змісту;
- 2) рівноцінний вплив на адресатів оригіналу та одержувачів перекладу;
- 3) збереження структурно-семантичної подібності між оригіналом і перекладом, а також дотримання всіх вимог інваріантності;
- 4) забезпечення повноцінного перекладу, при якому відтворюється весь зміст оригіналу і досягається аналогічний вплив на адресата [36].

Принцип скопоса. Вперше ця теорія з'явилася у статті, опублікованій лінгвістом Гансом Йозефом Фермеєром у німецькому журналі *Lebende Sprachen*, у 1978 році. Поняття скопос походить з грецької мови і перекладається як «мета». Це фаховий термін, придуманий Гансом Фермеєром, який виражає мету перекладу. Далі він з Катаріною Райс наголосили, що саме скопос є основним критерієм адекватності перекладу. Цей принцип означає, що перекладач має визначити мету перекладу тексту, тобто цільову аудиторію, комунікативну функцію та контекст. Ці чинники визначають, чи можна зберегти функцію вихідного тексту або уривків з нього, чи ж потрібно її модифікувати. Щоб це здійснити клієнт має надати чіткий запит-інструкцію на переклад, де буде прописано всі нюанси, контексти, функції та аудиторію. Таким чином мета, а тобто скопос, буде досягнуто. Скопос-теорія була запропонована Фермеєром, щоб ліквідувати розрив між практикою та теорією, який мав місце в раніше широко розповсюдженій Теорії Еквівалентності [35].

Принцип типологічної адекватності або ще іноді його вказують як генетичний принцип. В його основі лежить те, що класифікація перекладів тісно пов'язана з типологією оригінальної літератури. Хоч це і різні поняття, але їхній взаємозв'язок не варто недооцінювати. Переклад залежить від типу тексту, бо вони бувають

різними: інформативні(інструкції, наукові статті), експресивні (поезія, художня проза), апелятивні (реклама). Тому для кожного типу існують свої критерії адекватності. Для наукових статей важлива точність термінології, факти та чіткість аргументацій; у художньому творі відграє велику роль образність, стиль та ритм; в рекламі вміння вплинути на емоції та дії читача. Зазвичай твори оригінальної мови і переклади мовою призначення відповідають одному жанру, виду, типу, але можуть бути винятки (наприклад, зробіть протиставлення "Енеїди" Вергілія та її переосмислення, виконане І. П. Котляревським).

Принцип норм та культурної обумовленості. Переклад завжди відбувається в рамках соціальних і культурних норм суспільства. Про це також каже Гідеон Турі у книзі *Descriptive Translation Studies and Beyond* (1995) [61].

Це означає, що перекладач не може ігнорувати на культурні особливості, релігійні та соціальні норми, гумор та гендерні питання. Наприклад, в англomовних країнах широко поширене використання гендерно-нейтральних термінів, таких як "they" для позначення особи, чия стать невідома або неважлива в контексті. В інших мовах подібної практики може не існувати, тому перекладачеві потрібно правильно адаптувати текст з урахуванням особливостей мови і культури.[38]. Якщо ж такими моментами нехтувати та не локалізувати переклад, то можуть виникнути непорозуміння. Відомий приклад – у 1960-х роках слоган Pepsi "Come Alive with the Pepsi Generation" при перекладі китайською мовою був сприйнятий як "Pepsi повертає ваших предків з могил", що призвело до обурення та зміни рекламної кампанії. Також підхід Т. Севорі чудово лягає в рамку принципу норм та культурної обумовленості. Він сказав, що переклад може залежити навіть від різних вікових груп, адже вікові категорії можуть мати інші підходи до розуміння тексту і мови, якою вона написана. На думку Т. Севорі, аудиторія перекладу неоднорідна й може відрізнятися за рівнем знайомства з мовою оригіналу. Він виділив:

- читачів, які взагалі не розуміють мову оригіналу;
- тих, хто опановує цю мову за допомогою перекладених текстів;

- осіб, які колись знали мову, але з часом втратили навички;
- і, нарешті, тих, хто вільно володіє мовою оригіналу.

Принцип якості та стандартизації. За сучасними мірками переклад має проходити кілька етапів перевірки і до роботи мають залучатись щонайменше два фахівці. Про це нам каже міжнародний стандарт ISO 17100:2015 Translation services — Requirements for translation services. Таким чином, принцип якості стає не лише теоретичним, а й практичним орієнтиром для індустрії [62].

Принцип історизму. Він вчить нас дивитись на переклад як на еволюційний процес, адже той самий текст у різних історичних періодах може перекладатися по-різному. Твори античних авторів мають тенденцію звучати більш урочисто, велично та пафосно, коли ж сучасні автори все більше прагнуть до простоти мовлення. Тому перекладаючи текст минулого варто бути дуже обережним, адже його не можна «омодернювати», оскільки тоді він втратить свій колорит. Читач має розуміти різницю між зараз і тоді, відчувати автентичність тогочасного періоду. Для цього потрібно зважати на епоху, мову, стиль, соціокультурні реалії. Варто дослідити, як говорити різні соціальні класи, які слова вони вживали та шукати відповідники. Наприклад, переклад середньовічної літератури вимагає збереження архаїчних елементів або принаймні їх маркування. Різні види перекладу відображають принципи та мету історичних творів, оскільки історичний розвиток суспільства породив різні види перекладу: розвиток писемності породив письмовий переклад; зростання релігії та художньої літератури призвів до зростання перекладу; соціально-економічний розвиток і науково-технологічний прогрес сприяли розвитку машинного перекладу і т. д.

Отже, принципи перекладу являють собою багатовимірну систему, які не розглядаються як жорсткі правила, а радше як щось, що допомагає перекладачеві приймати певні рішення щодо тексту з точки зору його функції, мети, очікувань читачів та культурного контексту. Усі ці принципи гарантують, що переклад не обмежується і не може бути зведений до процесу механічної заміни слів і фраз. Це,

перш за все, комунікативний та культурний акт, метою якого є забезпечення правильного розуміння тексту цільовою аудиторією.

1.2. Види перекладу та їх характеристики

Переклад - це багатогранне явище, яке працює з будь-яким видом тексту, і саме тому виникла потреба у його класифікації. Ці класифікації залежать від критеріїв, у основу яких покладено: мовний рівень, функція тексту, сфера використання тощо. Розділення перекладу на види дозволяє точніше описати весь перекладацький процес і визначити його особливості, адже кожен з цих видів має власні ознаки та виконує певну функцію у комунікації. У цьому підрозділі розглянемо основні підходи до поділу перекладу та з'ясуємо, як вони взаємопов'язані.

Загалом види перекладу класифікуються за низкою параметрів:

1. за способом здійснення (усний, письмовий, машинний)
2. за сферою використання (літературний чи спеціальний)
3. за глибиною опрацювання (повний чи частковий)
4. за рівнем свободи перекладача (адекватний чи вільний)

У науковій літературі зустрічається кілька відомих класифікацій. Одну з перших запропонував Роман Якобсон, яка згодом стала класичною. У своїй статті *On Linguistic Aspects of Translation* (1959) він розділив переклад на внутрішньомовний, міжмовний та міжзнаковий [5]

- Внутрішньомовний переклад (*intralingual translation*) — це інтерпретація вербальних знаків за допомогою інших знаків тієї ж мови. (посилання статті). Іншими словами, це адаптація або спрощення тексту в межах однієї мовної системи, наприклад дитячі адаптації творів відомих класиків, як п'єса Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта».

- Міжмовний переклад (*interlingual translation*) — найпоширеніший вид, власне «переклад» у традиційному розумінні. Йдеться про інтерпретацію

вербальних знаків однієї мови за допомогою іншої. Саме цей тип перекладу став предметом найбільшої уваги в науці.(посилання статті).

- Міжсеміотичний переклад або трансмутація (intersemiotic translation)– це інтерпретація вербальних знаків за допомогою знаків невербальних знакових систем. Тобто це трансформація тексту в інший вид мистецтва чи комунікації. (посилання статті). Наприклад, екранізація повісті, переклад вірша у форму музичної композиції, інсценізація роману. Італійський лінгвіст Умберто Еко у книзі *Experiences in Translation* (2001) каже, що такий переклад часто від митця вимагає більшої інтерпретаційної свободи [55].

Ця тріада Якобсона важлива тим, що показує: переклад не обмежується лише міжмовною діяльністю, а охоплює ширший спектр процесів. Це дозволяє по-новому осмислити переклад як універсальний феномен культури.

Найбільш очевидним є поділ перекладу на усний і письмовий.

Письмовий переклад передбачає створення письмового тексту цільовою мовою. Він дозволяє ретельно працювати зі структурою, лексикою та стилем, використовувати довідкову літературу, словники й інші ресурси.

Усний переклад - такий вид перекладу, при якому оригінал та його переклад з'являються в процесі перекладу в нефіксованій формі, тобто перекладач сприймає інформацію лише один раз і у своїй подальшій діяльності не може звертатися до вихідного тексту. Усний переклад відбувається за схемою: усне сприймання усне відтворення (translation by ear).

- послідовний переклад, коли перекладач слухає фрагмент промови й передає його після завершення;
- синхронний переклад, що здійснюється одночасно з виступом оратора, найчастіше за допомогою технічних засобів;
- шушутаж, тобто переклад пошепки для невеликої групи слухачів.

За характером тексту виділяють літературний переклад (поезія, проза, драматургія) та спеціальний переклад (тексти науки, техніки, права, економіки тощо).

Ці два напрями мають принципово різні завдання та методи, адже художня література і спеціальні тексти (наукові, технічні, юридичні, економічні тощо) належать до різних сфер комунікації.

Літературний переклад - це переклад художніх творів: поезії, прози та драматургії. Він передає думки оригіналу, викладені за допомогою правильної літературної мови [9]. Мета полягає не лише в передачі змісту, а й у передачі якості, стилю, емоційності оригіналу та його естетичної функції. Прикладом є переклад творів Данте, Шекспіра чи Гете, де перекладач повинен знати не лише мову, а й володіти красномовністю й літературною майстерністю.

Спеціальний переклад характеризується потребою в точності, зв'язності, термінологічної узгодженості та дотриманні правил певної галузі. Він охоплює тексти професійних сфер, тому від перекладача очікують не художнього стилю, а максимальної відповідності термінам, які мають усталене значення в конкретній галузі, адже будь-яка двозначність може призвести до помилок у сприйнятті інформації.

Сьогодні існує потреба у вирішенні проблеми швидкого та значного за обсягом перекладу, так як потреба в перекладі як виді інформаційної діяльності щорічно збільшується. Тому виділять такий вид перекладу як машинний.

Машинний переклад – це автоматизований процес перекладу з однієї мови на іншу за допомогою алгоритмів та ШІ [57]. Він передбачає використання методів для аналізу тексту або мовлення мовою оригіналу, а потім генерувати на мову перекладу.

Загальний принцип машинного перекладу полягає у використанні комп'ютерних алгоритмів та штучного інтелекту для автоматичного перекладу тексту чи мовлення з однієї мови на іншу. Однак, оскільки процес ШІ вважається імітацією процесу роботи мозку людини, відповідно загальний підхід до МП теж ґрунтується на теоретичних засадах перекладу [29].

Оскільки систему штучного інтелекту можна розглядати як симуляцію людського мозку, загальний підхід системи машинного перекладу також базується на теоретичних принципах людського перекладу.

Однак, за словами дослідника Т. Смірної, появу машинного перекладу можна і потрібно вважати активним помічником, а не конкурентом у перекладацькій діяльності. Його можна розглядати як альтернативу традиційному перекладу, проте не забувати про комунікативну еквівалентність тексту перекладу [13]. Також стандарті ISO 17100:2015 підкреслюється, що «сирий» машинний переклад без постредагування не відповідає вимогам професійних перекладацьких послуг [62].

Перекладачі-люди мають глибоке розуміння мови, культурну обізнаність та контекстуальну чутливість. Вони можуть інтерпретувати ідіоматичні вирази, культурні посилання та нюанси у вихідному тексті, забезпечуючи точніший та контекстуально релевантний переклад. Машинний переклад, з іншого боку, спирається на алгоритми та статистичні моделі, яким важко ефективно впоратися з цими тонкощами. Він може ненавмисно генерувати некоректний переклад, особливо коли йдеться про ідіоми та розмовну лексику. [56, с.121-123]

Тому такий вид перекладу вирізняється практичністю, гнучкістю та здатністю швидко обробляти великі обсяги інформації. Водночас його якість значною мірою залежить від складності тексту: особливо багато труднощів виникає під час перекладу науково-технічної документації чи художньої літератури, де типові помилки пов'язані з неправильною побудовою речень, вибором лексики й термінології. Тому результати машинного перекладу потребують постредагування, щоб запобігти появі помилок у кінцевому тексті.

Опозиція «адекватного» і «вільного» перекладу є однією з найстаріших у перекладознавстві й бере початок ще з античності. Цицерон у трактаті *De optimo genere oratorum* (46 р. до н.е.) наголошував, що перекладачеві не слід прагнути передавати «слово за словом», а радше відтворювати зміст і силу висловлювання [46]. Він вважав, що перекладач повинен мати глибоке розуміння як вихідної, так і цільової

мови, а також глибокі знання теми, яку він перекладає, підкреслюючи важливість збереження сенсу та стилю вихідного тексту та намагаючись знайти відповідний еквівалент у цільовій мові [10, с. 14].

Адекватний переклад у сучасному розумінні орієнтований на відтворення смислових і структурних особливостей оригіналу, з урахуванням його функцій. Адекватність на функціонально-комунікативному рівні передбачає відтворення домінантної функції тексту в максимально можливій мірі, яка формується на основі комунікативної мети автора та спрямована на досягнення певного ефекту для одержувача повідомлення [16].

З іншого боку, вільний переклад передбачає більшу свободу інтерпретації для перекладача. Він використовується в ситуаціях, коли точний переклад заважав би досягненню бажаного результату. У художній літературі це може означати заміну одного образу іншим, ближчим до цільової культури; у поезії це може означати пошук нового ритму чи рими, навіть якщо вони відхиляються від оригінальної структури.

Різні типи перекладу відображають різноманітність перекладацького завдання та його залежність від мети, типу та контексту комунікації. Від класичної тріади Р. Якобсона до сучасних форм, таких як локальний переклад чи машинний переклад, усі вони доводять, що переклад - це не просто лінгвістична діяльність, а складне культурне, мистецьке та професійне явище.

1.3. Типові помилки перекладу

Проблема помилок у перекладі є одним із ключових у перекладознавстві, однак саме неточності, викривлення або стилістичні невідповідності найбільш помітно впливають на сприйняття тексту цільовою аудиторією. Відповідно з дослідницею І.А. Хоменко та її роботою про лексико-семантичні особливості перекладацьких помилок, помилка – це необґрунтований відступ від нормативної вимоги еквівалентності [17, с. 24].

Також помилка може бути мірою невідповідності оригіналу при перекладі. Вони уникають у тому випадку, якщо перекладач ігнорує певні перекладацькі

трансформації. Тому системне вивчення типових помилок має не лише теоретичне, але й прикладне значення, адже дозволяє окреслити ефективні стратегії редагування та уникнення помилок у практиці перекладача.

Досліджуючи це питання, дослідниця І.А. Хоменко пише, що відомі лінгвісти трактують поняття «трансформацій» з різних точок зору. Серед найпоширеніших наукових визначень можна виділити підходи В. Комісарова, Л. Латишева, Я. Рецкера та А. Швейцера.

Дослідниця пише, що лінгвісти виокремлювали чотири основні групи:

1. перестановки — зміна порядку слів, речень чи навіть абзаців;
2. заміни — синонімічні, антонімічні, а також прийоми конкретизації, генералізації та компенсації;
3. додавання елементів для уточнення змісту;
4. вилучення елементів, що не несуть смислового навантаження.

Тобто трансформації найчастіше застосовуються у комплексі, взаємодоповнюючи одна одну [17, с. 24].

Також, зазначає Хоменко, інші дослідники структурували трансформації у три блоки:

- лексичні (транскрипція й транслітерація, калькування, конкретизація, генералізація, модуляція);
- граматичні (синтаксичне уподібнення, заміни граматичних форм чи частин мови, членування та об'єднання речень);

лексико-граматичні (експлікація, антонімічний переклад, компенсація) [17, с. 24].

Таким чином, обидві класифікації взаємодоповнюють одна одну. У сучасній практиці перекладу трансформації майже ніколи не використовуються ізольовано - вони поєднуються для досягнення адекватності та природності перекладу. Більше

того, ці класифікації можна розглядати як своєрідний «інструментарій перекладача», що надає йому стабільності, гнучкості та варіативності перекладацьких рішень.

Отож, на даний момент не існує єдиної та загальноприйнятої класифікації перекладацьких помилок, однак виділяють два основні типи помилок в залежності від зовнішніх чинників:

1. помилки, що виникають під впливом рідної мови;
2. помилки, пов'язані зі структурою мови перекладу.

Лексичні помилки виникають через неправильний вибір слова або неточний підбір еквівалента. Найчастіше вони зумовлені полісімією, неправильним трактуванням ідіом чи термінів. Також багато дослідників вважають, що більшість помилок такого виду виникають через неврахування контексту.

Граматичні помилки зазвичай стосуються неправильного відтворення синтаксичних структур. Вони особливо поширені під час перекладу мов із відмінною граматичною системою, коли перекладач механічно переносить структури оригіналу, не адаптуючи їх до норм іншої мови. До найтипівіших помилок відносять калькування, неправильне вживання часів, пасивних конструкцій та узгодження. Калькування з оригіналу - це відтворення іноземної синтаксичної конструкції без урахування природності цільової мови. Наприклад: *despite him being tired, he continued working*. Неправильним буде переклад «Незважаючи його будучи втомленим, він продовжив працювати.», оскільки вжите буквальне калькування дієприкметникового звороту, неприродного для української. Правильно: «Попри втому він продовжив працювати.»

Орфографічні помилки – це відхилення від орфографічних норм та норм правопису. На відміну від граматичних чи лексичних помилок, ці помилки не завжди змінюють значення, але знижують рівень впевненості та довіри в перекладі та професіоналізм перекладача. Типовими випадками таких помилок є помилки транслітерації, неправильне відтворення іншомовних запозичених слів, подвоєння

літер тощо. Загалом, причинами їх виникнення можна вважати вплив автоматичних перекладачів та машинних систем, а також недостатню цензуру тексту та відсутність редагування.

Класифікація перекладацьких помилок за ступенем дезінформуючого впливу вважається однією з найбільш надійних, адже вона враховує не лише формальні відхилення від норми, а й той рівень, у якій мірі вони спотворюють зміст і вводять читача в оману. Лінгвісти пропонують розподіл на дві великі групи: помилки у передачі вихідного змісту та помилки, пов'язані з адаптацією змісту й форми тексту перекладу до комунікативної компетенції реципієнтів [17, с. 25].

Також в дослідженні виділяють п'ять категорій помилок:

1. Спотворення - це грубі відхилення від оригіналу, які радикально змінюють загальну картину. Наприклад, переклад англійського flammable як «негорючий» замість «легкозаймистий» повністю змінює смисл і може мати небезпечні наслідки.
2. Неточності зазвичай стосуються деталей і менш помітні, однак теж дезінформують. Вони виникають, коли перекладач неправильно зрозумів оригінал або не зміг знайти відповідний еквівалент у мові перекладу.
3. Неясності виникають через калькування синтаксичних структур, що робить речення важкими для розуміння.
4. Нормативно - мовні та мовленнєві помилки порушують граматичні норми цільової мови.
5. Стилiстичні помилки стосуються невідповідності жанру та стилю: наприклад, переклад офіційного документа розмовними конструкціями на кшталт «Ну, це точно правильно!» створює дисонанс між змістом і формою [8].

Особливий клас складають культурні помилки, що виникають, коли певні культурні елементи неправильно відтворюються: реалії, ідіоми, алюзії чи жарти. Вони складніші, оскільки часто не мають прямих еквівалентів у цільовій мові та

вимагають від перекладача пошуку компромісу між зрозумілістю для читача та збереженням автентичності. Найбільш очевидними прикладами є національні свята: наприклад, англійське Thanksgiving офіційно перекладається як «День подяки», але для українського читача цей переклад не несе культурного значення, яке американці пов'язують із сімейною вечерею, індичкою та історичною традицією. Подібні проблеми виникають із відтворенням ідіом (spilling the beans – «відкриття секрету») або алюзій, де буквализм призводить до втрати значення. Як справедливо зазначає Лоуренс Венуті у книзі «Невидимість перекладача» (1995), вибір між доместикацією (адаптацією тексту до цільової культури) та форенізацією (збереженням «чужості») завжди пов'язаний з небезпекою: занадто багато знайомого стирає національний колорит, а «чужість» надзвичайно ускладнює сприйняття [63].

Таким чином, типові перекладацькі помилки можна розглядати як багатогранне явище, яке включає лексичні, граматичні, орфографічні, стилістичні та культурні відхилення. Класифікація за ступенем дезінформуючого впливу дає змогу оцінювати не лише характер помилки, а й її наслідки для читача: від грубих спотворень змісту до дрібних стилістичних огріхів. Особливе місце посідають культурні помилки, які найвиразніше проявляються у перекладі художніх і мемуарних текстів, зокрема у книзі Метью Перрі *Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing*, де неправильне відтворення алюзій, гумору чи реалій може призвести до втрати авторського стилю й емоційного ефекту. Отже, аналіз помилок у перекладі не зводиться лише до виявлення неточностей: він допомагає зрозуміти природу перекладацької діяльності, визначити її межі та виробити підходи, що забезпечують адекватність і комунікативну ефективність кінцевого тексту [30].

1.4 Роль культурного контексту у перекладі

«Переклад – це вид діяльності, в якій обов'язковими компонентами є принаймні дві мови і традиції двох культур» [33]. Це твердження вказує на те, що перекладачі мають справу не лише зі словами та граматичними структурами, а й із набагато ширшим і складнішим явищем – культурним контекстом. Вони постійно стикаються

з проблемою того, як точно підійти до культурних елементів, присутніх в оригінальному тексті, та знайти найвдаліший прийом для успішної передачі цих елементів цільовою мовою, оскільки кожен літературний твір формується в рамках певних культурних кодів, цінностей, соціальних норм, історичних подій та традицій. Ці проблеми можуть змінюватися залежно від розміру культурного та лінгвістичного розриву між двома (або більше) мовами, що розглядаються [27]. Таким чином, переклад художнього тексту, ніколи не передбачає механічної заміни мовних одиниць; це інтерпретація культурних значень, що стоять за ними.

Саме тому аналіз специфіки культурного перекладу є таким важливим, адже це питання є не лише одним із ключових критеріїв теоретичного розвитку перекладознавства, але й сприяє глибшому розумінню зв'язків між мовою та культурою. Це дослідження дозволяє нам виявити, як культурні коди, соціальні норми, ментальні моделі та цінності можуть відображатися в оригінальному тексті та як вони трансформуються під час перекладу. Точне та чутливе представлення культурних реалій у перекладі забезпечує глибше розуміння між представниками різних культур - і це особливо актуально в контексті глобалізації та зростання інтенсивності міжнародних комунікацій. Розуміння та застосування на практиці всіх способів передачі культурних значень демонструє, наскільки ефективним може бути переклад у сфері міжкультурної взаємодії. Крім того, такі дослідження сприяють формуванню перекладацьких компетенцій, орієнтованих на міжкультурне розуміння, гнучкість та глибоку інтерпретацію тексту - якості, які є визначальними для сучасного перекладача.

У процесі розпізнавання тексту, що належить до іноземної культури, мовна комунікація проявляється через акт розуміння, що здійснюється певним реципієнтом. У сучасних перекладознавствах особливого значення набуває питання лінгвокультурної адаптації тексту під час перекладу, яке широко використовується у двох основних значеннях:

1. Для визначення конкретного перекладацького прийому, що полягає у «заміні невідомого відомим, незвичного звичним» [6, с. 12]. У цьому випадку адаптація використовується для перекладу окремих слів.

2. Термін «адаптація» використовується у більш широкому значенні для позначення способу досягнення рівності комунікативного ефекту в тексті оригіналу та тексті перекладу [2, с. 54-57]. У цьому випадку адаптація розуміється як пристосування тексту за допомогою певних процедур до гранично адекватного, «цілком доречного, що збігається» з його сприйняттям читачем іншої культури [6, с. 78].

Одна з головних причин, чому потрібна адаптація під час перекладу, полягає в необхідності інтеграції іншомовного тексту в контекст іншого соціокультурного контексту. Однак існує певна складність, і вона полягає в тому, що культурні трансформації найменше піддаються перекладу, оскільки елементи реальності однієї культури не мають прямої відповідності в системі понять іншої. Успішна адаптація забезпечує адекватне розпізнавання тексту читачем, сприяє збереженню авторського наміру та робить можливою міжкультурну комунікацію.

Мова завжди відображає культуру, в якій вона формується. Цю ідею неодноразово підкреслювали дослідники міжмовної комунікації, зокрема Е. Сапір та Б. Л. Ворф, які наголошували, що мова - це не просто засіб передачі інформації, а своєрідна модель світу, створена культурою її носіїв. Це означає, що певні слова, речення чи навіть граматичні форми виникають тому, що вони потрібні певній спільноті. Тому перекладач повинен бути уважним до цього, звертаючи увагу на велику кількість нюансів, оскільки вони пояснюють, чому існують певні лінгвістичні явища та як максимально точно та логічно передавати висловлювання з однієї мови на іншу [32].

Такі культурно зумовлені особливості проявляються на різних рівнях:

- у лексичному складі

- у правилах комунікації
- у способах опису світу

В американській культурі надзвичайно розвинені сфери попкультури, шоу-бізнесу, фастфуду, маркетингу та масової освіти. Саме тому в американському варіанті англійської поширені слова та реалії, які несуть чітко окреслену культурну інформацію:

- sitcom, late-night show
- drive-thru, takeout, diner
- spring break, frat house, sorority
- blockbuster, pilot episode, binge-watch
- Super Bowl party, Thanksgiving leftovers.

Для людини, яка не знайома з американським культурним контекстом, ці слова мають лише буквальне значення, але в реальності вони включають комплекс соціальних асоціацій. Таким чином, перекладач працює не лише з мовними одиницями, а й соціокультурними смислами.

Оскільки значна частина культурно маркованих американських реалій не має прямих відповідників і перекладачі можуть стикнутись із частковою або повною неперекладністю культурних елементів, то вони змушені звертатись до різних способів їх передавання. Більше того, проблема перекладу власних назв також залишається актуальною, адже культурний розвиток та технічний прогрес сприяють, з одного боку, поширенню специфічних найменувань за межі певної культури, а з іншого – виникненню нових найменувань, які потребують адекватного перекладу. Варто підкреслити важливість проблеми перекладу власних назв у художніх творах, які є носіями індивідуальної картини світу письменника [42].

Одним із способів вирішення цієї проблеми є транскрибування або транслітерація.

Транскрибування або транслітерація дозволяють зберегти оригінальне звучання та написання слова, що допомагає передати його національний або культурний колорит [21, с. 210].

Це також допомагає уникнути спотворення автентичності та помилок при перекладі, коли немає еквівалента в англійській мові.

Транскрибування передбачає передачу іншомовного слова за його звуковою (фонетичною) формою, адаптованого до фонетичних можливостей мови перекладу. Транскрипції підлягають різні власні назви (імена та прізвища людей, назви географічних об'єктів, небесних тіл, установ, організацій, морських і річкових судів, фірм, готелів, ресторанів, газет, журналів, сценічних постановок і так далі) [41].

Транслітерація - це передача графічної форми іноземного слова, тобто комбінацій літер, а не звуків. Цей метод часто використовується для назв, брендів, скорочень. В основу транслітерації покладено графічний принцип, на якому побудовано «умовну систему графічних відповідностей мови-джерела та мови-реципієнта, що використовується для уведення іншомовного слова у мову-реципієнт» [18, с. 12].

Ці два способи дозволяють зберегти національний колорит, уникнути семантичних втрат, коли відповідник у мові перекладу відсутній, забезпечити впізнаваність термінів, назв, понять для читача. Наприклад, такі слова як спойлер, барбекю, трилер, кейс прийшли в українську мову через транскрипцію і стали частиною словника.

Проте не завжди читач може зрозуміти транскрибоване слово. У таких випадках перекладач може запропонувати описовий переклад у примітці. Описовий переклад застосовується, коли потрібно пояснити значення терміну в контексті культури. [20, с. 140]. Таким чином, поєднання транскрипції/транслітерації та описового перекладу дозволяє максимально точно передати культурні реалії та зберегти їхню автентичність у перекладі.

Для збереження культурного контексту в перекладознавстві існує підхід, згідно з яким розрізняють лише два методи перекладу: «Або перекладач залишає, наскільки це можливо, в спокої автора і переносить читача до нього, або він залишає в спокої, наскільки це можливо, читача і переносить до нього автора» [34, с. 242]. Саме на основі цього протиставлення дослідники виділяють дві основні перекладацькі стратегії – форенізацію і доместикацію – залежно від того, чи прагне перекладач зберегти лінгвістичні і культурні відмінності оригінального тексту або намагається зробити його більш доступним і зрозумілим в приймаючій культурі. Л. Венуті зазначає, що доместикація являє собою «етноцентричне редукування оригінального тексту відповідно до культурних цінностей мови перекладу» [34, с. 242]. Іншими словами, це спосіб репрезентації чужого і незрозумілого тексту в зрозумілих термінах приймаючої культури [23, с. 53].

Доместикація загалом це така перекладацька стратегія, де перекладач максимально пристосовує текст до норм цільової території, тобто чужі культурні елементи згладжуються або змінюються знайомими для читача реаліями задля легшого розуміння. Ця стратегія має давню історію і простежується ще з доби Римської імперії. Римські перекладачі хотіли максимально наблизити грецькі тексти до своєї культури: вони усували культурно відмінні деталі та навіть змінювали імена грецьких поетів на свої, подаючи переклади як власні твори. Досі така стратегія залишається найбільш поширеною перекладацькою стратегією в багатьох країнах. І вибір тексту, і його переклад здійснюється в разі доместикації відповідно до «домашніх» літературних канонів.

Форенізація – це протилежне доместикації, адже ця стратегія передбачає збереження культурної, мовної та стилістичної специфіки тексту, навіть якщо це ускладнює сприйняття твору читачем. Під час форенізації текст перекладу стає місцем прояву чужої культури. Метою є розширити культурні горизонти читача та забезпечити міжкультурний діалог, адже в такому перекладі збережена культурна індивідуальність, автентичність. Хоча форенізація намагається викликати відчуття іноземного елементу, вона обов'язково є реакцією на якусь ситуацію в приймаючій

культури і може відповідати культурному або політичному порядку денному [34, с. 242]. З цього можна зробити висновок, що сам факт наявності фореізації в перекладі визначає наявність доместикації.

Особистий образ світу письменника є основою його творчої ідентичності та визначає, як він бачить реальність. У художньому тексті ця картина світу втілюється в образах, символах, культурних посиланнях. Перекладач повинен зберегти маркери автора, контекст та культуру і водночас зробити ці ознаки зрозумілими для реципієнта. Ось чому роль перекладача значною мірою визначається його двокультурним статусом, оскільки він не просто носій двох мов, а й посередник між двома культурами, який повинен вміти мислити одночасно як письменник і читач. Читаючи текст, перекладач не лише інтерпретує значення слів і комунікативний намір автора; він дивиться на твір «очима носія іншої культури», аналізуючи, які елементи можуть бути незрозумілими або чужими для цільової аудиторії, і як їх можна передати без втрати змісту та естетичного впливу. Культурні та літературні стосунки між людьми мають діалогічний характер, але діалог культур передбачає участь більш-менш широких рівнів культурних та мовних спільнот і тому неможливий без перекладу; адже саме в перекладах світові літературні шедеври відомі набагато більшій кількості читачів у всьому світі, ніж оригінали – у власній країні [14, с. 76-86].

1.5. Поняття художнього перекладу та його специфіка

Проблематика художнього перекладу є однією з найскладніших і водночас найцікавіших у перекладознавстві, оскільки його завданням є не лише передача змісту, а й відтворення естетичної, емоційної та стилістичної цінності оригіналу. Так, дослідниця А.Ф. Абдулаєва пише, що переклад художнього твору – це «складний і багатогранний вид людської діяльності. У перекладі різні культури, різні особистості, різні структури мислення, різні літератури, різні епохи, різні рівні розвитку, різні традиції і погляди об'єднуються» [1, с. 14-15]. Інша дослідниця, Б.П. Тараскіна пише, що переклад є складним і багатогранним явищем, яке важко описати в одному

визначенні, охопивши всі його аспекти. Неможливо зрозуміти переклад або дати йому точне наукове визначення без врахування його соціальної природи та сутності, адже його поява, існування і функціонування нерозривно пов'язані з суспільством [15, с.9]

На відміну від технічного чи спеціального перекладу, який зорієнтований на точність і однозначність термінології, художній переклад має справу з багатозначністю, образністю та культурною символікою. Художній переклад стосується текстів, які мають художню цінність. Іншими словами, художній переклад – це форма перекладацької діяльності, основним завданням якої є створення мовного твору, що має здатність справляти художній та естетичний вплив на читача [31, с. 54]

В історії перекладознавства ставлення до художнього перекладу змінювалося. Якщо у класичній традиції (від Цицерона й Єроніма) вже визнавалася необхідність «передавати сенс, а не слова», то в сучасних дослідженнях (А. Лефевр, Л. Венуті, Ю. Найда) наголошується на креативній ролі перекладача, який стає своєрідним «співавтором» тексту [34].

Сьогодні в розвитку художнього перекладу можна виокремити кілька ключових тенденцій. По-перше, основна орієнтація переноситься з оригіналу на текст перекладу. По-друге, традиційний оцінний підхід, коли переклад оцінювався виключно з точки зору «правильності» чи «вірності», дедалі більше поступається місцем дескриптивному підходу, орієнтованому на опис і аналіз перекладацьких стратегій та їхнього функціонування в культурі. Найголовнішим принципом під час художнього перекладу є принцип, згідно з яким під час перекладу необхідно враховувати, що окремо взяті речення – це не що інше, як частина чогось цілого, його потрібно розглядати у взаємозв'язку з іншими реченнями, і у зв'язку з цим перекладачеві варто трактувати не лише однозначний сенс даного речення, а й працювати над створенням художнього образу, загального настрою, характеристики атмосфери, персонажів тощо. Це вимагає ретельного добору лексики, синтаксичних структур та інших мовних засобів, які разом формують цілісність перекладеного твору [16].

Якість художнього перекладу значною мірою визначається цілями, які ставить перед собою перекладач. Дослідники неодноразово підкреслювали, що перекладацький процес ніколи не є нейтральним: перекладач завжди обирає стратегію, що впливає на кінцевий результат. Можна виокремити три основні цілі під час перекладу:

1. познайомити читача з особливостями стилю написання конкретного автора. У цьому випадку переклад виконує функцію посередника між автором та новою читацькою аудиторією, яка не володіє мовою оригіналу. Завдання перекладача полягає у відтворенні індивідуальної манери письма та загальної художньої атмосфери твору. При цьому перекладачеві необхідно стежити за тим, щоб у читача не виникало необхідності шукати трактування певних термінів і реалій, незнайомих йому через приналежність до іншої культури. Автор перекладу має перекласти текст так, щоб його читали так само легко, ніби він написаний мовою читача від самого початку;

2. познайомити читача з тонкощами та своєрідністю певної культури та нації, до якої належить автор твору. У цьому разі метою перекладача є максимально точне відтворення не лише тексту, а й культурного контексту, у якому він був створений. Для цього перекладач вдається до відступів, коментарів чи пояснень, що допомагають читачеві краще зрозуміти чужу культуру;

3. познайомити читача зі змістом книги. Перекладач зосереджується на основних ідеях і сюжеті, не прагнучи передати стилістичні особливості чи культурні нюанси. Такий переклад виконує радше інформативну функцію, ніж естетичну, і часто використовується для ознайомчого читання. Більшість дослідників сходяться на думці, що подібні тексти важко вважати повноцінним художнім перекладом.

Також для художнього перекладу виокремлюються інші вимоги до адекватності й еквівалентності та критерії їхньої оцінки. М. С. Зарицький пропонує такі критерії для якості оцінювання:

1. Ясність (прозорість) перекладу, що включає адекватне відтворення ідіоматичних виразів та інших мовних засобів через підбір відповідних аналогів та еквівалентів у мові перекладу.
2. Точність перекладу фразеологічних і крилатих виразів.
3. Ступінь близькості смислу перекладу до оригіналу.
4. Наявність помилок, які спотворюють смисловий зміст оригіналу.
5. Наявність помилок, що порушують стилістичні особливості оригіналу.
6. Відсутність орфографічних та граматичних помилок.
7. Відповідність синтаксису мови перекладу правилам цієї мови і оригіналу.
8. Семантична точність перекладу.
9. Збереження і відтворення прагматичного аспекту оригіналу в перекладі [5, с. 56].

Художній переклад – це, перш за все, творчий процес. Його часто розглядають як окремий вид мистецтва, на межі між літературною творчістю та власне перекладом. Хоча перекладач не створює абсолютно нового завдання, як письменник, він виконує надзвичайно складне завдання – адаптує існуючий текст до лінгвістичного та культурного контексту цільової мови. Це вимагає не лише досконалого володіння двома мовами, але й здатності проводити глибокий літературний аналіз, розуміти особливості стилю автора та манери його особистого стилю письма.

Особлива майстерність літературного перекладача полягає у відтворенні складних або так званих «неперекладених» елементів – гри слів, каламбурів, жартів, культурно специфічних реалій. Саме ці аспекти становлять унікальність тексту та вимагають творчих рішень. Тому літературний переклад займає особливе місце серед інших видів перекладу, оскільки він тісно пов'язаний з літературною творчістю та вимагає від перекладача не лише технічної точності, а й художньої інтерпретації.

Таким чином, літературний переклад – це багатовимірне явище, яке поєднує лінгвістичну точність з літературною творчістю. Саме ця подвійна природа –

поєднання точності та свободи – робить художній переклад одним із найскладніших і водночас найважливіших видів перекладацької роботи.

Висновки до розділу 1

У першому розділі переклад описується як багатогранне явище на перетині лінгвістики, літературознавства та культурології. Ґрунтуючись на класичному розмежуванні Р. Якобсона між міжмовним, внутрішньомовним та внутрішньомовним перекладом, ми сказали, що «переклад» у вузькому сенсі – це інтерпретація вербальних знаків іншою мовою, але в ширшому сенсі він також включає внутрішньомовне та внутрішньомовне перемикавання. Таким чином, переклад виражається не як механічна заміна одиниць, а як інтерпретація, що керує значенням на різних рівнях знакової системи.

Історичний екскурс (який включає обговорення ідей моногенезу та індоєвропейстики) демонструє: переклад має когнітивні універсалиї й водночас історично змінні форми реалізації. Від античної опозиції до розквіту перекладацької галузі у 20 столітті, підкріпленого кращими стандартами та професійними практиками, переклад став засобом міжкультурної комунікації, який не лише переносить інформацію, а й формує та інтегрує використання літературної мови та дискурси.

Класифікації видів перекладу, представлені в цьому розділі (усний, письмовий, машинний; літературний, спеціальний; повний, частковий; адекватний, вільний), охоплюють різноманітні підходи до інтерпретації залежно від жанру, комунікативної мети та умов виконання. Прийоми кальки, транспозиції, модуляції та адаптації, залишається актуальною схемою для вирішення мікрорівневих завдань у перекладацькому процесі. Водночас поширення машинного перекладу змінило галузеву практику: стандарти ISO 17100:2015 зобов'язують проводити постредагування автоматично створених текстів і забезпечувати командну перевірку якості.

Аналіз поширених помилок показує, що першопричиною багатьох із них є як міжмовна інтерференція, так і недооцінка трансформаційних процедур. Класифікації помилок функціонують як діагностичний інструмент і робочий набір прийомів для виправлення. Додатково запропонований поділ помилок за ступенем впливу на точність передачі інформації, включаючи спотворення, неточності, неясності, нормативні та стилістичні порушення, дозволяє оцінити не лише технічні недоліки тексту, а й їхній вплив на комунікацію з читачем. Показано, що помилки перекладу можуть бути лексичними, граматичними, текстовими, стилістичними та культурними, а також відрізнятися ступенем відсутності інформаційного впливу – від серйозних спотворень змісту до відносних «легких» стилістичних недоліків. Важливо, що в художньому перекладі та мемуарах саме культурні та стилістичні помилки завдають найбільшої шкоди: вони можуть не спотворювати основну істину, але вони псують голос автора, спотворюють тон, гумор, іронію, ритм. Особливу увагу приділено культурно обумовленим помилкам - хибній передачі реалій, алюзій чи гумористичних елементів, що загострює дилему між доместикацією та форенізацією.

Розділ чітко підводить до виконання важливої ролі культурного контексту. Переклад розглядається не лише як мовний акт, а й як акт лінгвістичної та соціокультурної культури. Зорівчак, Альошин, Сапір, Ворф, Венуті та інші дослідники наголошують, що будь-який текст має коріння в певній культурній системі, і переклад завжди вимагає вибору між доместикацією (адаптацією до норми цільової культури) та форенізації (збереженням «чужості»). Ця проблема не лише теоретична: вона безпосередньо впливає на те, як реалії, власні імена, посилання, специфічні культурні контексти, жарти, ідіоми, гендерні та соціальні символи відтворюються в перекладі. Важливим також є поняття лінгвістичної та культурної адаптації, яка може бути реалізована як на рівні індивідуального голосу (шляхом заміни невідомого відомим, незнайомого знайомим), так і на рівні загального тексту, коли завдання полягає в досягненні більш однорідних комунікативних цілей.

Ці теоретичні положення виконують ключову методологічну роль. По-перше, вони дозволяють визначити критерії оцінювання перекладу, такі як семантико-

референтна адекватність, функціонально-прагматична еквівалентність (тобто вплив тексту на аудиторію), жанрово-стилістична відповідність, культурно-реалієва точність і дотримання професійних стандартів якості. По-друге, вони формують аналітичну основу для кейс-дослідження мемуарної прози, зокрема твору *Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing* Метью Перрі, у якому особливо високе значення мають ризики втрати культурних акцентів, тону тексту, іронії та ідіоматики. По-третє, ці положення обґрунтовують вибір стратегій перекладу: пошук балансу між семантичним і комунікативним підходами за Ньюмарком, між доместикацією та форенізацією за Венуті й між цільовою функцією та очікуваннями аудиторії за Фермеєром і Райс.

Отже, цей розділ не лише систематизує теоретичну базу, але й пропонує структуру оцінювання та практичні орієнтири для аналізу перекладу та типових помилок як у художніх, так і мемуарних текстах. Ця база стане основою для подальшої розробки критеріїв якості, добору кейсів, аналізу перекладацьких рішень і створення рекомендацій.

РОЗДІЛ 2. МЕМУАР ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ: ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ

2.1. Характеристика мемуару як жанру

Література всього світу унікальна та цікава. Вона відрізняється різними характерними особливостями, рисами та стилем. Час утворення, описані події, унікальність, стиль подачі – це все фактори, що відрізняють різні твори.

Мемуар як жанр літератури посідає проміжне місце між історичною хронікою, біографією та художнім твором. Його специфіка полягає в поєднанні документальності й суб'єктивності, адже автор мемуару водночас є безпосереднім учасником і свідком подій та їхнім інтерпретатором. На відміну від біографії, створеної іншою особою й зорієнтованої на об'єктивний опис життя героя, мемуар завжди суб'єктивний: він репрезентує авторське бачення, його пам'ять, відбір фактів та спосіб їх інтерпретації [19].

Мемуарна література посідає чільне місце у вивченні історії, особливо в генеалогічних дослідженнях. До мемуарної літератури (від латинського «memoria» – пам'ять) відносять твори про дійсні соціально-економічні, політичні, культурні, сімейно-побутові та інші процеси і події, написані учасниками подій або їх безпосередніми спостерігачами через певний проміжок часу [43].

Мемуарні джерела мають подвійний характер. З одного боку, вони розкривають внутрішній світ та долю певної особи, а з іншого – надають нам можливість поглянути на історію відповідного періоду, немов би з середини, зі свідчень та вражень сучасника. Через це багато людей вважають мемуари синонімами біографій та навпаки. Проте, це насправді не так. Мемуари не завжди достовірні, через домисли авторів. Автор не просто описує події, а й пропонує власну версію їхнього значення, що відображає його світогляд і систему цінностей [19]. Французький теоретик Філіп Лежен у культовій праці "Автобіографічний пакт" наголошує що автобіографія дедалі більшою мірою вбирає в себе маркери масової літератури, адже поділитися історією свого життя, розділити її з іншим – так само важливо, як розказати її собі самому [24].

Тому він вказує, що жанри автобіографії й мемуару ґрунтуються на своєрідній угоді між автором і читачем: читач очікує правдивості, а автор бере на себе обов'язок забезпечити цю правдивість, хоча вона завжди є інтерпретованою, а не абсолютною [24]. Тоді коли біографія представляє чітку викладку фактів, де неприпустимо є додавати неперевірені деталі.

Водночас мемуари мають свої переваги. Вони містять інформацію про особисті стосунки між окремими персонажами, про різні галузі суспільного життя [40].

Ще однією особливістю мемуарного джерела є те, що воно зазвичай створювалося за пам'яттю через деякий час після фактичних подій, що в ньому зображені, коли пам'ять письменника не могла зберегти конкретні деталі, тоді як автобіографія охоплює весь життєвий цикл. Дослідники пропонують розглядати мемуари за трьома основними категоріями:

- Об'єктивні мемуари. У центрі таких текстів перебувають не стільки особисті переживання автора, скільки зовнішні події, ситуації чи відомі особи, свідком або учасником життя яких він був. Тут автор виступає радше як хронікер або спостерігач, завданням якого є фіксація й передача значущих фактів. Такі мемуари особливо цінні для істориків і культурологів, адже вони зберігають унікальні деталі доби, які часто відсутні в офіційних документах.
- Суб'єктивні мемуари. Основна увага зосереджується на постаті самого автора. Він постає не лише як учасник історії, а й як головний об'єкт рефлексії. У таких мемуарах описуються внутрішні переживання, формування характеру, етапи творчої чи професійної біографії.
- Поєднані (змішані) мемуари. Найбільш поширений у сучасній літературі тип, який інтегрує два попередні підходи. Тут у тексті поєднується особистісна перспектива з описом подій і людей, важливих для розуміння епохи.

Найпростішою формою мемуарного письма традиційно вважають лист. У листуванні автор рефлексує над подіями «тут і тепер», фіксує власні думки і

переживання, часто не задумуючись про майбутнього читача. На відміну від художніх мемуарів, листи носять більш інтимний характер і спершу не мають літературної мети.

До мемуарної літератури близько примикають і щоденники. Автор щоденника, на відміну від автора листа, вибудовує оповідь, спрямовану у майбутнє, хоча й не може передбачити його перебіг. Записи у щоденнику створюються в момент подій і несуть у собі відбиток невизначеності.

Записник – це особлива форма жанру мемуарів. Він часто є ключем до творчої лабораторії письменника. Кожна записана думка, фрагмент фрази та окреме слово автора допомагають краще зрозуміти його хід думок, почуття та емоції, які потім перетікають у рядки його творів [4].

Більш складною формою мемуарного жанру вважаються нотатки. На відміну від листів чи щоденників, які здебільшого мають фрагментарний і безпосередній характер, нотатки завжди створюються у ретроспективі. Їхньою основною рисою є свідомий відбір матеріалу, адже автор прагне не просто зафіксувати події, а й осмислити їх, надаючи власну інтерпретацію. У нотатках чітко виражена авторська позиція: він постійно змінює оптику бачення - то відходить на периферію сюжету, ніби поступаючись місцем іншим дійовим особам, то знову наближається й актуалізує власний досвід. Таким чином, у нотатках автор не завжди є головним героєм, проте завжди виступає організатором розповіді.

Попри документальну основу, мемуари тяжіють до художньої літератури. У них часто застосовуються метафори, іронія, елементи діалогу, образні замальовки, внутрішні монологи.

Мемуарна література займає унікальне місце між документами та наративами, поєднуючи факти з особистою інтерпретацією автора. Її цінність полягає в здатності розкривати внутрішній світ людини, водночас розкриваючи дух часу крізь призму особистого свідка. На відміну від біографії, яка прагне максимальної об'єктивності, мемуари завжди особисті та вибіркові, відображаючи не лише події, а й точку зору та

емоції автора. Різноманітність жанрів – від листів і щоденників до літературних текстів та зображень – робить мемуари надзвичайно універсальними та важливими як для історичних, так і для літературних досліджень.

2.2. Труднощі перекладу мемуарної прози

Мемуарна проза є одним із найскладніших об'єктів перекладацької діяльності. Вона існує на межі між документом і процесом. З одного боку, поет відтворює власні переживання, спогади та дії, а з іншого - надає емоційні кольори, метафори та художні вирази.

Головною проблемою є поєднання фактичної достовірності з художньою стилізацією. Мемуари претендують на автентичність, але мемуари не завжди точні, і текст не можна сприймати як простий документ. Тому перекладач має відтворювати «правду пам'яті» й водночас передавати художній образ, атмосферу та індивідуальність стилю [25].

Мемуари завжди мають особливу часову структуру: події описуються з відстані, коли автор водночас перебуває у минулому як учасник і в теперішньому як оповідач. Завдання перекладача полягає у відтворенні цієї інтонації пам'яті й рефлексії, зберігаючи дистанцію між «я тоді» і «я тепер».

Важливим елементом мемуарної прози є ідіоматичні вислови, гумор, іронія. Їх переклад вимагає креативності, адже ідіому неможливо перекласти буквально і водночас передати весь спектр емоцій та сенс закладений в ній. Пітер Ньюмарк наголошував, що переклад ідіом не може бути буквальним, він має відтворювати ефект оригіналу [26].

Власні імена займають важливе місце в меморіальній прозі: імена друзів, батьків, колег, відомих людей, назви географічних місць, назви культурних явищ, брендів та установ. Кожна з цих одиниць має не лише номінативну, а й культурну функцію: вона занурює читача в певний часовий контекст, соціальне середовище чи культурну спільноту. Перекладачі стикаються з проблемою вибору між

транслітерацією, транскрипцією чи адаптацією. З одного боку, необхідно зберегти справжність та відповідність оригіналу, а з іншого боку, уникнути створення відчуття відчуження серед читачів. Це особливо важливо у випадках, коли ім'я чи назва добре усталені в перекладацькій традиції. Наприклад, у мемуарах Меттью Перрі “Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing” часто згадуються його колеги з серіалу “Friends”. Імена персонажів в українському дубляжі - Чендлер, Моніка, Рейчел, Росс, Джої, Фібі - давно підтверджені і закріплені. Тож будь-яка спроба змінити цей вибір, як-от заміна перекласти Chandler як «Чандлер» чи Joey як «Джоуї» не лише виглядає неправильно, але й може створити у читача відчуття втрати. Таким чином, перекладач зобов'язаний враховувати вже сформований культурний канон [11, 30].

Таким чином, інтерпретація мемуарної прози – це багатогранний процес, який залежить не лише від майстерності перекладача, а й від літературного та філософського аналізу. Він має зберігати баланс між документальністю та художньою інтерпретацією, особистий досвід автора, його емоційну передачу, і водночас дбати про зрозумілість тексту для читача іншої культури. Особливу складність становлять переклад ідіом, гумору й власних назв, адже вони формують не лише смисловий, а й культурний каркас твору.

Висновки до розділу 2

У другому розділі мемуар аналізуються як проміжний жанр між історичним матеріалом, біографією та художньою літературою, що поєднує перетин мистецтва, культури та документальних наративів. На відміну від автобіографії (правдивого опису життя), мемуари представляють «правду пам'яті»: письменник сам відбирає факти, інтерпретує події та висловлює судження. Тобто не варто сприймати цей матеріал як гарантію істини, але оповідач повинен висловлювати свою думку, чесно та послідовно розповідаючи про свій досвід.

Типологія жанрів, яка включає об'єктивні, суб'єктивні та змішані мемуари, показує, що наратив може варіюватися від літописно-подійового до рефлексивно-інтимного підходу. Найпоширеніша сучасна форма поєднує обидва ці підходи. Поряд

із «великими» мемуарами значне місце також займають споріднені жанри, такі як листи, щоденники, записники та нотатки. Кожен із цих жанрів демонструє різні часові режими та методи презентації: від безпосереднього запису переживань (листування чи записи в щоденнику) до ретроспективного відбору та переосмислення життєвих подій (наприклад, у нотатках). Саме ця багатошаровість часового виміру і є розуміння з позицій «я тоді» проти «я зараз». Саме воно формує специфічну інтонацію пам'яті, яка має бути збережена в перекладі.

Мемуари об'єднують фактографічний матеріал і художні елементи: поряд із реаліями доби функціонують метафори, іронія, алюзії, діалогічні сцени й внутрішні монологи. Для успішного перекладу це передбачає роботу на двох рівнях - документальному (включаючи точність термінів, дат, назв та подій) і естетичному (тональність, ритміка, образність та гумор). Зміщення балансу між цими складовими може призвести до небажаних наслідків: або текст буде надмірно формалізований за рахунок втрати авторської стилістики, або стане занадто художнім ціною втрати фактологічної достовірності.

Найбільш уразливими зонами перекладу мемуарної прози виявилися:

- культурно-специфічні реалії та алюзії (свята, інституції, медіафеномени), де вибір між доместикацією та форенізацією має бути аргументованим і послідовним;
- ідіоматика, гумор і мовна гра, що вимагають не буквальної підміни, а досягнення рівноцінного прагматичного ефекту;
- власні назви (топоніми, бренди): необхідна стабільність форм і відповідність усталеним нормам та канонам;
- наративна двоголосність і часова перспектива, де важливо зберегти дистанцію й тональність сповіді без стилістичного спрощення.

З методологічної точки зору, цей розділ окреслює низку принципів, які працюють для перекладача: збереження жанрово-стилістичної цілісності (передача «голосу» оповідача та інтонації оповіді); забезпечення точності фактів (дат, імен,

подій, джерел інформації); єдина політика подання власних імен (транслітерація, транскрипція або використання усталених форм); використання інструментів культурного посередництва (доповнення приміток, глосарію або алюзій, якщо це доречно, у випадках, коли їх розуміння суттєво порушується); увага до прагматичного ефекту для передачі ідіом та гумору.

На практиці, аналізуючи окремі мемуари, зокрема «Друзі, коханки та велика халепа» Меттью Перрі, це передбачає перевірку усталених відповідників для імен та брендів; збереження іронічної, а іноді й самоіронічної тональності; пояснення медійних алюзій через контекстуалізацію; відтворення сповідальної інтонації в частинах, присвячених залежностям і терапії, без спрощення стилю до форматів суто довідкового викладу.

Загалом, мемуар служить мостом між особистою пам'яттю та колективною історією. У якості перекладного тексту, перекладач повинен одночасно володіти навичками філолога, історика та культурного посередника. Успішний переклад мемуарної прози - це не лише правильна передача фактів та правильна лексика, але й збереження атмосфери, довіри, інтонаційного багатства та культурного контексту, в якому автор осмислює власну історію. Такий багатогранний підхід визначає рамки для подальшого аналізу кейсів і розробки специфічних стратегій у практичній частині перекладу.

РОЗДІЛ 3. ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ МЕМУАРУ МЕТЬЮ ПЕРРІ)

3.1. Аналіз лексичних помилок

Одним із найважливіших аспектів у процесі перекладу мемуарної прози є лексична точність та збереження особливого стилю автора, оскільки вибір слів, фраз чи інтонації покращує якість перекладу та підкреслює індивідуальність історії. Мемуари - це не просто констатації фактів, а форма саморефлексії, де кожне слово несе емоційне та культурне навантаження. Перекладач повинен передавати не лише зміст, а й знати ритм і голос автора, що займає особливе місце в мемуарній прозі, коли текст є одночасно документальним і глибоко емоційним.

На лексичному рівні найчастіше трапляються спотворення значення, втрата підтексту або іронічних нюансів, оскільки наративна проза поєднує сповідь, дотепність та внутрішній монолог. Для Меттью Перрі, відомого своєю акторською харизмою, іронією та здатністю поєднувати драму з комедією, слова є засобом самовираження. Його мова природно переходить між драматичними зізнаннями болю та легковажними саркастичними виразами, що вимагають від перекладача постійної уваги до тону, емоційної динаміки та гумористичного балансу.

У мемуарах “Friends, Lovers and the Big Terrible Thing” автор послуговується мовою, характерною для усного оповідання - сповненою повторів, вигуків, коротких фраз, вставних слів, а також фразеологічних зворотів і алюзій на американську масову культуру. Ця структура створює особливу проблему для української літератури: дослівний переклад не відображає цілісності мови, але екстремальні зміни можуть спотворити автентичність стилю.

Отже, лексичний аналіз прологу до мемуарів Меттью Перрі виявляє не лише конкретні проблеми словникового запасу та вибору слів, а й глибші проблеми - розрив між формальним значенням та прагматичною ефективністю. Лексичні помилки в таких творах часто пов'язані не з браком мовних навичок, а радше з нерозумінням автором слів, культурних норм та зв'язків між словами.

Для оцінки системи на наявність таких невідповідностей можна використовувати кілька методів:

- порівняльний аналіз, порівняння оригіналу та перекладу з метою дослідження впливу смислових акцентів;
- метод суцільної вибірки, за допомогою якого відібрано всі лексичні одиниці, що становили перекладацьку складність (ідіоми, фразові дієслова, алюзії, жартівливі репліки тощо);
- контекстуальний аналіз, який дав можливість розглянути перекладацькі рішення у межах мікроконтексту, враховуючи інтонацію, логіку та прагматику вислову;

У прологу Перрі описує момент передсмертного стану - зупинку серця після чергової передозування опіоїдами. Текст побудований у формі уривчастого, емоційно напруженого внутрішнього монологу, насиченого короткими фразами, повтореннями та самоіронічними вставками. Лексика тут спрямована на передачу страху, сорому та болю. Ось декілька лексичних помилок, які було виявлено при порівнянні оригіналу і українського перекладу.

1.Оригінал: *“There’s no winning here”* [30].

Український переклад: *«Тут неможливо виграти»* [11].

Дослівна передача семантики дієслова *to win* у цьому контексті позбавляє фразу її ідіоматичного змісту. В англійській фраза функціонує як стійке позначення безвихідної ситуації - не буквальної гри, а життєвої пастки, у якій будь-яке рішення обернеться поразкою.

2.Оригінал: *“The sober living house where I’m staying is quiet except for the coyotes.”* [30].

Український переклад: *«Будинок тверезого життя, де я зупинився, тихий, якщо не рахувати койотів.»* [11].

Калькування культурно специфічних реалій виявлено у цих рядках. Термін *sober living house* позначає спеціальний тип реабілітаційного житла для людей, які проходять лікування від залежностей. Дослівна калька «будинок тверезого життя» семантично неприродна для української мови та позбавлена усталеного вживання.

3.Оригінал: *“If I drop my game, my Chandler, and show you who I really am...”* [30].

Український переклад: *«Якщо я зніму свою гру, свого Чендлера, і покажу себе справжнього...»*[11].

Невдала інтерпретація метафоричної конструкції спостерігається у наступному прикладі. Хоч алюзія на персонажа Чендлера Бінга передана точно, дієслівне сполучення «зняти гру» є неідіоматичним і стилістично неприродним для української літературної мови.

4.Оригінал: *“I’ll just take this and shut the fuck up.”* [30].

Український переклад: *«Я просто візьму це й замовкну.»* [11].

У перекладі використано згладжений варіант «замовкну», що усуває ключовий компонент авторського стилю - лайливу лексику, якою Перрі свідомо керує для створення самоіронічного ефекту.

5.Оригінал: *“You wouldn’t put a Band-Aid on a road traffic accident.”* [30].

Український переклад: *«Ти ж не клеїтимеш пластир на дорожньо-транспортну пригоду.»* [11].

Фраза відсилає до англійського *Band-Aid solution* - «поверхове вирішення складної проблеми». Дослівний переклад створює абсурдну картину й повністю нівелює метафоричний зміст. Це фразеологічна помилка - буквальна калька.

Перший розділ, натомість, повертає читача в дитячі спогади Перрі, зокрема в середовище сімейних конфліктів, нестачі уваги й формування самоіронічної манери. Перехід між цими двома регістрами відбувається засобами лексики: зміною

емоційної насиченості, ритму фрази, типу ідіом і культурних референцій. Проте, на жаль, не обійшлося без помилок.

6.Оригінал: *“Someone had to bring home the bacon.”* [30].

Український переклад: *«Хтось мав приносити додому бекон.»* [11].

Однією з найпомітніших лексичних помилок є буквальне відтворення ідіоми *bring home the bacon*, перекладеної як «приносити додому бекон». Англійська ідіома означає «заробляти на життя», «забезпечувати сім'ю». Український дослівний варіант є семантично абсурдним та стилістично невмотивованим. Це класичний випадок фразеологічного буквалізму.

7.Оригінал: *“I was a latchkey kid.”* [30].

Український переклад: *«Я був дитиною, яку залишали.»* [11].

Проблеми виникають і при передачі соціальних термінів. Переклад «Я був дитиною, яку залишали.» є лише частковою інтерпретацією, що втрачає соціокультурне забарвлення терміна, його закріпленість у певній реальності пізньої індустріальної Америки. Словник надає нам наступну дефініцію: *Latchkey kid* - a child who has a key to their home and is often alone at home after school has finished for the day because their parents are out at work [53].

8.Оригінал: *“That flight felt like six hours in Sodom and Gomorrah.”* [30].

Український переклад: *«...той політ у Содому та Гоморру відчувався як шість годин...»* [11].

До категорії інтерпретаційних помилок належить дослівне відтворення оригіналу. Він створює ефект буквальності, ніби йдеться про реальні географічні точки, тоді як Перрі використовує біблійний образ як характеристику хаосу, моральної перенапруги та дискомфорту [44].

Третій розділ описує ранню молодість Меттью Перрі та його перші кроки в акторській кар'єрі. Автор розповідає про навчання акторству, численні

прослуховування, ранні ролі та шлях, який зрештою приведе його до участі у “Friends”. Назва «Багаж» символізує емоційні травми, невпевненість і деструктивні моделі поведінки, які він несе з собою в доросле життя і які впливають на його кар’єру, залежності та міжособистісні стосунки. Аналіз цього розділу показує нам також пару яскравих помилок, яких було допущено у перекладі.

9. Оригінал: “*My mother told me to cool my jets.*” [30].

Український переклад: «*Моя мати сказала мені охолодити свої струмені.*» [11].

Однією з найхарактерніших лексичних помилок є буквальний переклад американської розмовної ідіоми. Воно не лише не передає змісту вислову, але й створює комічний, навіть абсурдний ефект, якого в оригіналі немає. Ідіома *cool your jets* означає «заспокоїтися», «пригасити запал», «не гарячкувати» [51]. В українській ідіоматичній системі вислів «охолодити струмені» не має жодного семантичного або культурного маркера, тому переклад втрачає природність.

10. Оригінал: “*your funds are looking a bit anemic.*” [30].

Український переклад: «*твої фонди виглядають трохи анемічні.*» [11].

В іншому фрагменті зустрічаємо вислів продюсера: “*your funds are looking a bit anemic.*”, де формально переклад точний, але семантично він порушує стилістичну норму. В українській мові слово «анемічний» переважно функціонує у медичному контексті, а не в переносному значенні. В англійській же *anemic* нерідко використовується як метафора слабкості, виснаженості, відсутності енергії. Тож варіанти «Ваші кошти вже ледь дихають» або «У вас геть мізерний бюджет» точніше передають прагматичний намір автора.

У інтерлюдії “Dead” Метью Перрі описує один із найтемніших епізодів свого життя - чергову реабілітацію у Швейцарії під час пандемії Covid. Перебуваючи під дією великих доз гідрокодону, він робить пропозицію своїй тодішній партнерці, керуючись не стільки любов’ю, скільки страхом залишитися самотнім. Цей розділ теж має декілька типових помилок, які б хотілось виділити.

11. Оригінал: *“Then I’d proposed, high as a kite. And on one knee.”* [30].

Український переклад: *«Потім я зробив пропозицію високо як повітряний змій»* [11].

Ще один яскравий буквального відтворення англійського ідіоматичного виразу, оскільки така метафра не існує в українській мові. В англійській розмовній культурі фраза *high as a kite* усталено означає «під кайфом» [49], і вона формує комічно-самоіронічний тон оповіді М. Перрі. Читач отримує дивну, нелогічну картину, яка не пов’язана з наркотичним станом героя. Помилка належить до лексико-фразеологічних, оскільки ідіома втратила своє переносне значення. Ту саму помилку ми зустрічаємо ще і у п’ятому розділі, де оригінал виглядає так: *“I returned for the next season of Friends high as a kite...”* [30], а переклад ось так: «Я повернувся на наступний сезон «Друзів» як повітряний змій...».

12. Оригінал: *“my mind races”* [30].

Український переклад: *«мій розум мчить»* [11].

“My mind races” перекладено калькою «мій розум мчить». Українська мова не використовує дієслово «мчати» щодо мислення, тому вислів звучить штучно. В англійському тексті ця ідіома описує внутрішній хаос, нав’язливий потік думок, що характерно для тривожного або наркотичного стану. Калькування робить вислів не лише стилістично негнучким, але й семантично неповним - зникає відчуття безконтрольності й паніки. Помилка класифікується як лексико-стилістична, бо стосується недоречного прямого перекладу ідіоми та порушення природності мовлення.

13. Оригінал: *“No point beating around the bush.”* [30].

Український переклад: *«Немає сенсу ходити навколо та навколо»* [11].

Утворена конструкція втрачає усталене переносне значення вислову - «немає сенсу ходити колами» [50], і замінює його формою, яка звучить неприродно в українській мові. Подвійне повторення «навколо та навколо» створює тавтологію та

не передає прагматичної функції фрази, а саме - швидкого переходу до суті визнання чи зізнання.

Четвертий розділ – це опис народження команди Friends. Метью відтворює свої перші дні на знімальному майданчику і з теплотою й гумором описує перші зустрічі з Дженніфер Еністон, Кортні Кокс, Лізою Кудроу, Меттом Лебланом і Девідом Швіммером. Отож, у цьому розділі ми стикнулись із гіперболами, кінематографічною термінологією, інтенсивною емоційністю, а також і не обійшлося без помилок.

14. Оригінал: *“It didn’t help that Matt was very good-looking — he had leading man looks”* [30].

Український переклад: *«Не допомогло й те, що Метті був дуже гарний — у нього була чоловіча зовнішність»* [11].

Вислів *leading man looks* належить до професійної кінематографічної лексики й означає «зовнішність героя-коханця», «типаж головного романтичного персонажа». В українському перекладі це було передано як «чоловіча зовнішність», що є надмірною генералізацією і повністю нівелює культурний підтекст - маркер індустріального терміна.

15. Оригінал: *“When she started talking, I could practically feel ice forming through the phone.”* [30].

Український переклад: *«Коли вона почала говорити, я відчув, що телефон утворюється крига.»* [11].

Метафора *ice forming through the phone* використовується автором для позначення емоційного холоду співрозмовниці, різкого переходу від теплого тону до неприязні чи дистанції. Український варіант «телефон утворюється крига» є калькованим та синтаксично незграбним. Правильна передача мала б відтворювати емоційну, а не фізичну природу метафори: «я відчув крижаний холод у її голосі». Тип помилки - буквальний переклад із порушенням образності.

16. Оригінал: *“Immediately, there was electricity in the air.”* [30].

Український переклад: «*У повітрі одразу ж появилась електрика*» [11].

У тексті Перрі вислів позначає емоційне збудження, хімію між акторами, яка відбулась одразу під час знайомства. Проте буквальна передача «з'явилась електрика» звучить фізіологічно і комічно. Нормативними варіантами були б: «між нами пробігла іскра», «хімія між нами одразу заповнила кімнату». Тип помилки - буквальна калька без урахування образності.

Розділ 5 у мемуарах Метью Перрі має назву “Без четвертої стіни” і становить один із найемоційніших та найбільш «кінематографічних» розділів книги. Він присвячений подіям середини 1990-х років - періоду стрімкого злету Перрі, його роботи над *Friends*, становленню в Голлівуді та водночас першому великому роману, який сильно вплинув на його життя. Перрі описує, як перший сезон “*Friends*” став несподіваним проривом, а другий сезон перетворив акторів на глобальних суперзірок. Його обличчя було на обкладинках *Rolling Stone* та *People*, він з'являвся на «Леттермані» й отримував великі гонорари. Але внутрішньо він почувався порожнім.

17. Оригінал: “*The white-hot flame of fame was mine*” [30].

Український переклад: «*Розпечене добіла полум'я слави було моїм*» [11].

Цей фрагмент містить складну розгорнуту метафору, у якій Метью Перрі описує ранній період власної стрімкої слави. У перекладі втрачається і образність, і логічність: по-перше, вислів *white-hot flame of fame* відтворено калькованим та мовно неукоріненим «розпечене добіла полум'я слави». Тип помилки - лексико-стилістична деформація та зниження образності.

18. Оригінал: “*I could pour on the charm when called for.*” [30].

Український переклад: «*я міг налити оберіг, коли потрібно.*» [11].

У цьому випадку перекладач неправильно інтерпретує фразове дієслово *pour on*, а також похідну ідіому *pour on the charm*, яка в англійській мові означає «вмикати шарм», «спрямовувати максимум привабливості» [59]. У контексті Перрі говорить

про власну здатність бути харизматичним у потрібні моменти. Тип помилки - фразеологічна і лексична (неправильне тлумачення ідіоми).

19. Оригінал: "*Click.*" [30].

Український переклад: «*Натисніть.*» [11].

Тут перекладач сприйняв *click* як імператив, хоча в контексті автобіографічної прози це - ономаіопея, що відтворює звук клацання телефонної слухавки після завершення розмови. Неправильне відтворення повністю змінює смисл події. Тип помилки - лексична та смислова деформація

20. Оригінал: "*I thought about it all day long and worried about it all night. I ended up by pulling it off, somehow.*" [30].

Український переклад: «*Я думав про це весь день і дбав про це всю ніч. Зрештою, я якимось чином впорався з цим.*» [11].

Помилка полягає у хибній передачі дієслова *to worry*, яке перекладач необґрунтовано відтворює як «дбати». Це калька з англійської *care*, що не має стосунку до цього контексту. В оригіналі Перрі описує тривожність і нервові очікування перед важливою сценою, тому *worried about it all night* означає «не міг заснути, переживав». Тип помилки - лексико-семантична (неправильне значення дієслова).

21. Оригінал: "*We both laughed and agreed that there must be a little more in the tank.*" [30].

Український переклад: «*Ми обоє засміялися і погодилися, що в баку має бути ще трохи.*» [11].

Вислів *more in the tank* - розмовна акторська метафора, яка означає «ще залишилися сили», «можна видати більше». Сприйнявши її буквально, перекладач створює безглуздий образ «бака», що не відповідає емоційному контексту діалогу між актором і режисером. Оригінал підкреслює виснаження, але водночас - наявність залишкових ресурсів. Тип помилки - калькування ідіоми.

22. Оригінал: “*We’ve been doing this for ten hours, man. I’ve got nothing left in me.*” [30].

Український переклад: «*Ми робимо це вже десять годин. Мені нічого не залишилося.*» [11].

У цьому фрагменті автор описує крайню точку виснаження, коли після тривалих емоційних дублів він буквально «спустошений». Проте прочитавши український переклад можна подумати, що Метью нічого не залишили з продуктів або нічого залишилось робити. Геть втрачений сенс речення.

23. Оригінал: “*He sat on me — I was bouncing around doing my funny little things...*” [30].

Український переклад: «*Він сидів на мені — я підстрибував, роблячи свої кумедні дрібниці...*» [11].

Вислів *to sit on someone* є ідіоматичним і не означає фізичної дії [54]. Він передає значення «стримувати, приборкувати, “приземляти”». У контексті Перрі описує режисера, який допомагав йому менше «розганятися» під час комедійних сцен. Буквальний переклад створює комічний, навіть абсурдний образ, якого в оригіналі не існує. Тип помилки - буквалізм та фразеологічна неадекватність.

24. Оригінал: “*He had brought an original hangdog expression to his character...*” [30].

Український переклад: «*Він привніс у свого персонажа оригінальний вираз собачого обличчя...*» [11].

Англійське *hangdog expression* - це стала метафора, яка описує «винуватий, пожований, сумний вираз обличчя» [52]. Український переклад «собаче обличчя» - калькований, а також стилістично комічний, що спотворює авторський задум. Тип помилки - лексична та фразеологічна.

25. Оригінал: “*Being on Friends was one of those unicorn...*” [30].

Український переклад: «Участь у „Друзях“ була однією з тих однорогових ситуацій...» [11].

В англійській мові слово *unicorn* часто означає «надзвичайно рідкісну, майже нереальну подію». Буквальне «однорогових ситуацій» звучить штучно та карикатурно, не зберігаючи метафоричного значення.

Проведений аналіз лексичних еквівалентів у перекладі мемуарів Метью Перрі виявив систематичну наявність помилок, що виникають переважно через буквальне тлумачення англійських ідіом, фразових одиниць, лінгвістичних конструкцій та культурно позначених реалій. Загалом було виявлено 25 лексичних відхилень. Найбільшу категорію складають фразеологічні помилки – понад 40% усіх прикладів – що виникають під час буквального перекладу сталих виразів, таких як *bring home the bacon, cool your jets, high as a kite, pour on the charm, beat around the bush*. У цих випадках переклад утрачає не лише зміст, а й прагматичну силу вислову, що істотно впливає на тональність і характер оповіді.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що переважна більшість лексичних відхилень у перекладі спричинена відсутністю контекстуального підходу та недостатнім урахуванням прагматичної природи мови Перрі. Авторський стиль поєднує комічне й трагічне, сповнений іронії, акторського жаргону та емоційних зламів, що вимагає від перекладача високої чутливості до реєстрів і культурних маркерів. Тому подальша робота з перекладом подібних творів повинна спиратися не лише на словникові відповідники, а на комплексне розуміння стилістичної, культурної та прагматичної специфіки вихідного тексту. Виявлені помилки не лише демонструють складність перекладу мемуарної прози, але й підкреслюють потребу у системному застосуванні перекладознавчих стратегій - адаптації, трансформації, компенсації та контекстуального моделювання - з метою збереження авторського голосу та ідентичності мемуарного жанру.

3.2. Синтаксичні та стилістичні відхилення

У перекладі мемуарної прози синтаксичний і стилістичний рівні мають не менше значення, ніж лексичний, оскільки саме через синтаксис і стилістику передається інтонаційна організація тексту, ритм авторського мовлення, характер внутрішнього монологу та емоційна динаміка. На відміну від лексичних помилок, що переважно стосуються вибору окремих слів, синтаксичні та стилістичні порушення впливають на структуру висловлювання, його комунікативний намір і інтерпретацію читачем.

Стиль є одним із ключових компонентів авторської ідентичності, особливо у мемуарній прозі, де текст функціонує не лише як носій інформації, а як інструмент самовираження, інтонаційної драматизації та самопрезентації. Відтворення стилю - одна з найскладніших задач перекладача, оскільки воно передбачає роботу не зі значенням, а з характером автора.

У 1790 році англійський автор А. Тайтлер у книзі «Принципи перекладу» визначив основні вимоги до перекладу наступним чином: переклад повинен повністю передавати ідеї оригіналу; стиль і манера викладу перекладу мають бути такими ж, як у першоджерелі; переклад має легко читатися, як і оригінальний текст [22, с. 36].

Для мемуарної прози це особливо актуально, оскільки стиль відображає голос автора - інтимний, емоційно нерівний, сповнений пауз, повторів та самоіронії. Мемуари Меттью Перрі *Friends, Lovers and the Big Terrible Thing* вирізняються особливою стилістичною структурою: швидкі зміни інтонації, короткі ударні фрази, рваний ритм, використання синтаксичної компресії, драматичних пауз, коли невеликий фрагмент вислову репрезентує ширший емоційний спектр. Саме тому стилістичний рівень перекладу потребує окремого аналізу.

У цьому підрозділі застосовано такі методи:

- порівняльний аналіз оригіналу і перекладу на синтаксико-стилістичному рівні;

- контекстуальний аналіз інтонаційної побудови фраз;
- стилістичний аналіз, спрямований на виявлення порушень тону, інтонаційної виразності, комічності, драматизму.

У процесі порівняльного аналізу низки фрагментів з мемуару Метью Перрі, перекладених українською мовою, виявлено систематичну тенденцію до стилістичної редукції, семантичного згладжування, нейтралізації експресії та руйнування тональних характеристик авторського мовлення. Мемуар Перрі вирізняється високою концентрацією іронії, автоепічності, індивідуалізованих метафор та експресивних підсилювачів - саме вони формують його унікальний авторський голос. Невідповідні перекладацькі трансформації призводять до згубної втрати цих маркерів, що спотворює як інтонаційну, так і емоційну структуру тексту.

26.Оригінал: *“The trick is easy—you think of something that makes you feel really sad. But the timing is difficult...”* [30].

Український переклад: *«Виверт проста: ви думаєте про щось, що змушує вас почуватися дуже сумно. Але вибір часу утруднений...»* [11].

Переклад *«Виверт проста... час утруднений»* не тільки стилістично неприродний, а й суперечить легкому, розмовному ритму вислову. Слово «виверт» геть тут незрозуміле, оскільки Перрі описує акторський лайфхак, маленьку хитрість, якою ділиться довірливо. Так само «утруднений» не відтворює живий темп фрази *the timing is difficult*.

27.Оригінал: *“She was cripplingly beautiful..”* [30].

Український переклад: *«Вона була дуже красива жінка...»* [11].

Одним із показових прикладів є переклад цього речення. Український варіант нівелює гіперболічний компонент *cripplingly*, який в англійському оригіналі виконує роль стилістичного шоку: її краса “паралізує”, позбавляє мовлення, порушує здатність діяти. Перрі часто вдається до подібних загострених характеристик, через які читач отримує доступ до його емоційної вразливості та внутрішньої дезорієнтації.

28. Оригінал: “ *You’re interesting enough to watch without doing that.* ” [30].

Український переклад: «*Ти достатньо цікавий, щоб дивитись, не роблячи цього.*» [11].

Стилістичну незграбність можна спостерігати і в перекладі цієї репліки. Українське речення порушує щирість інтонації. Значно доречніший варіант - «Ти сам по собі достатньо цікавий», який відтворює емпатійний тон оригіналу.

29. Оригінал: “*Pay dirt? You bet your ass.*” [30].

Український переклад: «*Золота жила? Ставте свою дупу.*» [11].

У цьому прикладі можна побачити стилістичну неадекватність та повністю буквальний переклад фрази *You bet your ass*. Головна проблема полягає у неправильній інтерпретації розмовної лайливої ідіоми *you bet your ass*, яка в англійській мові функціонує як енергійне, емоційно забарвлене підтвердження - «ще б пак», «однозначно», «Можете й не сумніватися, чорт забирай». Це вираз не має жодного стосунку до буквальної дії «ставити дупу», яку породжує дослівна калька.

30. Оригінал: “*But I was still so often just a tourist in sobriety*” [30].

Український переклад: «*Але я все одно часто був просто тверезим туристом.*» [11].

Метью Перрі використовує метафоричний вираз, який є ключовим для концептуального опису його стосунків із тверезістю. Український переклад демонструє семантичне спотворення метафоричної структури, оскільки заміна порядку слів породжує зовсім інший смисловий акцент. У версії перекладу складається враження, ніби герой є «туристом, який є тверезим», тоді як оригінал описує людину, яка не належить до світу тверезості, відвідує його епізодично, без відчуття приналежності чи внутрішнього коріння.

31. Оригінал: “*Back at my house on Carla Ridge, the moon had come up, lonely, mournful...*” [30].

Український переклад: «*Повернувшись у мій будинок на Карла-Рідж, зійшов місяць, самотній, скорботний...*» [11].

Синтаксис перекладу нечіткий. Звучить так, ніби Метью повернувся і тільки після того зійшов місяць. Проблемою є ігнорування *past perfect* (*had come up*), який у Перрі показує: місяць піднявся раніше, до моменту повернення оповідача. Оптимальний переклад - «*Повернувшись у мій будинок на Карла-Рідж, я побачив, що уже піднявся місяць - самотній, журливий...*» - виправляє логіко-граматичні хиби, коректно передає перфектний час.

32. Оригінал: “*Show me an acclaimed and successful TV star and I will show you a frustrated wannabe movie star.*” [30].

Український переклад: «*Покажіть мені відому і успішну телезірку, і я покажу вам розчаровану кінозірку.*» [11].

Метью Перрі використовує характерну для американської масової культури іронічну антитезу. Структура вислову побудована на контрасті між образом успішної телезірки та того, хто лиш мріє потрапити у вищу, «престижнішу» ієрархію - кіноіндустрію. Термін *wannabe movie star* є маркером соціокультурного статусу людини, яка прагне стати кінозіркою, але поки що нею не є; це самоіронічне, іноді зневажливе позначення мрійника, який намагається пробитися, але поки безуспішно. Перша помилка полягає у тому, що переклад ототожнює героя з кінозіркою (*movie star*), тоді як в оригіналі він саме нею не є - і це головний сенс.

Також однією з ключових стилістичних проблем перекладу мемуарної прози Метью Перрі є систематичне згладження лайки, розмовності та саркастичних реплік. Лексична й стилістична природа оригінального тексту ґрунтується на щирій розмовності, емоційній відкритості та різкій самоіронії, які становлять невід’ємну частину авторського голосу. Лайка та жаргонні конструкції відіграють у мемуарах не лише експресивну, але й структурну функцію: вони формують ритм, передають внутрішній стан оповідача, підсилюють драматичність або створюють комічний контраст. Саме через ці елементи Перрі будує образ оповідача, який балансує між

трагічним досвідом залежності та характерною іронічністю. Ілюстративними є конкретні фрагменти.

32. Оригінал: *“This was the no-fucking-around kind of pain”* [30].

Український переклад: *«Цей біль був такий, що просто не до жартів»* [11].

Вставка *fucking* виконує важливу функцію. Вона не просто додає лайливого забарвлення, а це емоційний інтенсифікатор, що показує нестерпність переживання тієї болю. Тут лайка виступає способом позначення межі між «звичайним» болем і болем, що виходить за всі можливі межі.

33. Оригінал: *“I was fucking terrified”* [30].

Український переклад: *«Я був страшенно наляканий»* [11].

Ще більш показовими є випадки, коли лайка повністю вилучається. Попри те, що переклад є граматично коректним, він нівелює момент різкого, панічного вибуху емоцій, який у Перрі проявлений саме через лайку. Подібна тенденція помітна і в уривку:

34. Оригінал: *“I didn’t stand a fucking chance”* [30].

Український переклад: *«Я не мав жодного шансу»* [11].

У результаті читач отримує згладжену, літературну версію речення, позбавлену характерної для Перрі безпосередності та сарказму.

Проведений аналіз синтаксичних і стилістичних відхилень у перекладі мемуарної прози Метью Перрі засвідчив наявність системної тенденції до нормалізації, нейтралізації й семантичного згладжування, які істотно трансформують авторський стиль. У процесі зіставлення оригінальних фрагментів із перекладеними текстами виявлено, що ключові маркери індивідуального письма Перрі - зокрема розмовність, гіперболічна експресивність, рваний ритм фрази, характерна саркастична інтонація та інтенсивне використання лайливих елементів - часто опиняються «приглушеними» або витісненими нейтральними відповідниками.

Загалом переклад зберігає змістову канву, проте значною мірою модифікує стилістичний ефект висловлювань. Втрачаються тонкі градації емоційної напруги, індивідуальні авторські інтонації, а також ті елементи комічного та саркастичного забарвлення, які формують неповторний «голос» Перрі.

Роль культурного контексту особливо важлива, коли йдеться про переклад мемуарів, жанру, який тісно пов'язаний з особистим досвідом автора та водночас відображає його культурне середовище. Мемуари Меттью Перрі «Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing» сповнені посилань на американську поп-культуру 1990-х–2000-х років, реаліями, характерними для шоу-бізнесу, лексикою про залежність та лікування в реабілітаційних центрах, багатьма культурними посиланнями на серію «Друзі» та гумором, що спирається на соціальний досвід покоління. Все це створює додаткові виклики для перекладача, оскільки кожна культурно маркована одиниця вимагає зваженого результату: збереження своєї унікальності або адаптації до цільової аудиторії.

Передача реалій та культурно забарвлених елементів у мемуарах вимагає особливої точності, оскільки такі одиниці становлять не лише інформаційний, а й культурно ідентифікаційний шар тексту. Реалії у мемуарах М. Перрі виконують одночасно кілька функцій: вони вкорінюють історію в конкретний контекст американського часу та простору, створюють атмосферу того часу, а також беруть участь у формуванні особистого «я» автора - його досвіду, соціального середовища, культурних впливів та особистої пам'яті. Саме тому помилкове відтворення назв місць, подій, фільмів, груп, прізвищ, посилань та соціально маркованої лексики часто призводить до культурних деформацій, що порушують автентичність оповіді.

У прикладі Waterloo Lutheran University - Лютеранський університет Ватерлоо переклад виконано коректно: застосовано адаптовану модель передавання освітніх установ, що відповідає українській нормі. Це приклад успішної культурної адаптації без втрати ідентичності реалії.

Однак така послідовність простежується не у всьому тексті. Помітною є непослідовність у передачі назв автомобілів, фільмів, пісень та музичних груп. Проблема полягає в одному: назва будь-чого переліченого іноді лишається в оригіналі, іноді перекладається українською, а іноді перекладається українською й береться в лапки. Наприклад, лиш на одній сторінці перекладеного тексту згадується декілька музичних гуртів, де Serendipity Singers, Mamas & the Papas зазначені в оригіналі, а вже в наступному абзаці гурт Beatles транслітерований в українську і взятий в лапки: «Бітлз». Коли ж далі було вказано п'ятірку кращих композицій, то перші дві були взяті в лапки і написані в оригіналі, а інші три – в лапках і перекладені на українську мову. Подібна непослідовність свідчить про відсутність єдиної стратегії передачі власних назв, що порушує стандарти літературної норми та ускладнює читачеві сприйняття. В ідеалі потрібно вирішити: або адаптувати всі гурти, або залишати всі англійською, або ж застосувати змішану стратегію, але чітко обґрунтовану.

До помилок ідентифікації культурних реалій можна віднести наступну: “*I wish I was on ER instead of Friends.*” [30]. В українському перекладі переклали ER як відділення швидкої допомоги. Помилка виникає через повну втрату культурного контексту. ER - це назва культового американського серіалу Emergency Room, а не медична установа. Перекладач сприймає його буквально, унаслідок чого фраза набуває іншого значення. Це класична культурна помилка.

Іншим яскравим прикладом культурної помилки є неправильне відтворення прізвиська Chickie. Оригінал пояснює, що дівчина, яка брала участь у щорічному конкурсі Міс Канадського університету - Снігова Королева, із прізвищем Fuhrer (історично маркованим через Гітлера) додала Chickie, щоб пом'якшити та відвернути увагу від прізвища. Пеппі навіть коментує це: “*her surname was a tad unfortunate just two decades after the end of World War II*” [30]. Український переклад «Ціпочка» має зневажливий та вульгарний відтінок, який асоціюється з «дешевою» та «легковажною» дівчиною.

Також при аналізі була помічена неправильна передача брендів і реклами. Перрі розповідав про свого батька, який був обличчям бренду Old Spice. Саме він озвучує і представляє один із їхніх слоганів: *“Clean up your life with Old Spice!”* [30]. Ця фраза передає те, що продукція зможе допомогти навести лад у житті. Даний продукт продає чоловічу парфумерно-косметичну продукцію, але український переклад може навести на іншу думку, адже переклад слогану звучить так: *«Очисть своє життя за допомогою Old Spice!»* [11]. Читач може подумати, що даний продукт – це засіб для прибирання або те, що може допомогти зробити «моральне» очищення.

Оригінальний вислів *“wondering when the next cartoon anvil was going to fall on my head”* [30] містить культурну алюзію, яка є впізнаваною для американського читача, але не обов’язково зчитується українською аудиторією. Тут Перрі посилається на класичний гумор мультсеріалів Looney Tunes, Tom & Jerry, де на персонажів регулярно падає велика ковадла - символ фатальної невдачі, карми-бумерангу та комічного «покарання», що повторюється. Український переклад *«...гадаючи, коли мені на голову впаде наступне мультяшне ковадло»* [11] може бути сприйнятим читачем з незрозумінням, адже популярні радянські мультики не використовували такого прийому.

Аналіз українського перекладу мемуарів Метью Перрі демонструє, що передача культурних реалій, власних назв, алюзій та бренд-орієнтованих елементів становить одну з найбільш уразливих зон перекладу. Саме ці одиниці створюють культурну щільність тексту, забезпечують історичну впізнаваність та формують автентичність наративу - і тому їхнє некоректне відтворення безпосередньо впливає на сприйняття твору.

З одного боку, переклад демонструє окремі вдалі рішення, що відповідають українським нормам транспозиції власних назв та свідчать про врахування всіх норм перекладу. З іншого боку, у тексті систематично простежуються порушення принципів послідовності, некоректна ідентифікація культурних відсилань та семантично невмотивовані трансформації, які призводять до зміщення авторських смислів.

3.4. Методи уникнення та виправлення помилок

Точний переклад мемуарної прози вимагає не лише сильних мовних навичок, але й добре розвиненої аналітичної та редакторської уваги. Перевірка на помилки – це не просто те, що ви робите після перекладу, це невід'ємна частина процесу перекладу, яка триває від першого прочитання оригінального тексту до остаточного редагування. У цьому контексті методи уникнення та виправлення помилок перекладу не можна звести лише до кроків технічної коректури. Вони утворюють ширшу професійну практику, яка включає лінгвістичний аналіз, культурну адаптацію, стилістичне узгодження та когнітивну інтерпретацію голосу автора.

Першим основним кроком у перекладі є звірка тексту з оригіналом. На цьому етапі перекладач або редактор повинен переконатися, що всі структурні елементи – імена, дати, числа, назви подій, географічні деталі та технічні терміни – передані точно та повно. Відсутність або неправильне інтерпретування навіть одного елемента може спотворити логічну або фактичну послідовність мемуару, а у випадку культурно маркованих імен – змінити інтерпретацію події чи персонажа. Цей тип перевірки запобігає таким ситуаціям, як помилка ER, коли назву популярного американського телешоу було сприйнято буквально та перекладено як «відділення невідкладної допомоги».

Після підтвердження точності змісту наступним кроком є перевірка граматичних та синтаксичних структур. Написання мемуарів часто містить короткі, вражаючі фрази, розмовні конструкції, еліптичні структури та риторичні зміщення. Будь-яка неприродність у синтаксичній структурі одразу сигналізує про проблему: або переклад занадто буквальный, або стилістично не відповідає ритму оригіналу. Ось чому такі конструкції, як «утруднений вибір часу», є прикладами синтаксичної неприродності, яка робить текст занадто формальним або книжковим. Синтаксична корекція допомагає підтримувати природне мовлення та, що важливо, відтворювати ритм автора, що відіграє драматичну та психологічну роль у мемуарах Перрі.

Стилістичне редагування – важливе завдання, яке передбачає не лише використання правильних слів, але й забезпечення природного звучання тексту. Воно

вимагає балансу між збереженням природного плину української мови та збереженням оригінального стилю автора, включаючи емоційну чесність, самоіронію, розмовний тон і навіть неформальну мову чи лайку. Видалення або надмірне редагування виразів може зменшити виразну силу та послабити комедійний чи драматичний ефект. З іншого боку, використання надмірно формальної або літературної мови на кшталт «виверт проста», яка не відповідає стилю Перрі, може суперечити природному ритму його мовлення. Стилiстичне редагування допомагає відновити тон, реєстр та ритм, що відповідають принципам динамічної еквівалентності, за словами Ю. Найди.

Ще одним важливим аспектом є перевірка термінології, яка забезпечує узгодженість перекладу. Хоча мемуари не є технічним жанром, вони містять багато професійних термінів, пов'язаних із шоу-бізнесом, терміни, пов'язані із залежностями, назви конкурсів, а також посилання на фільми, музику та телебачення. Відсутність послідовного підходу може призвести до хаотичних перемикань між транслітерацією, перекладом та збереженням оригіналу: наприклад, група Beatles перекладалися по-різному без чіткої моделі. Перевірка термінології вимагає зіставлення кожної назви з усталеними українськими еквівалентами, а якщо їх немає, розробки єдиної стратегії перекладу – стандартизована транслітерація, адаптація або збереження оригіналу [48].

Ключовим компонентом якісного перекладу також є перевірка форматування, забезпечення його відповідності оригінальній структурі: заголовки, підзаголовки, пунктуація, списки та візуальні маркери. Форматування відіграє особливу роль у мемуарах, де автор іноді використовує композицію тексту як стилістичний прийом (короткі фрагментарні рядки, паузи, вставлені ремарки). Ігнорування цього аспекту може призвести до втрати композиційного акценту.

Серед найефективніших професійних практик – залучення другого перекладача або незалежного коректора. Подвійне читання дозволяє виявити розбіжності, які перший перекладач міг пропустити під час процесу. Другий експерт може запропонувати стилістичні покращення, виправити дослівний переклад та вказати на

культурні прогалини, такі як посилання на мультфільми Looney Tunes або американські події 1990-х років.

Використання спеціалізованого програмного забезпечення, такого як системи Translation Memory, глосарії та автоматичні стилістичні аналізатори, відіграє значну роль. На практиці ці інструменти допомагають підтримувати узгодженість термінології та запобігати повторним помилкам [48].

Водночас, переклад мемуарної прози, яка є складною за своєю культурною структурою, вимагає більше, ніж буквального перекладу. Він вимагає лінгвістичної та культурної адаптації. Це означає, що перекладач має право коригувати текст, щоб наблизити його до культурного досвіду цільової аудиторії, не спотворюючи оригінального значення [39]. Це особливо важливо, коли алюзія може бути незрозумілою для українського читача, як-от вираз *cartoon anvil* відомий символ невдачі в американській поп-культурі. Український читач може сприйняти його буквально, тому примітка або пояснення можуть допомогти забезпечити правильне розуміння повідомлення. Наявність глосарію допомагає уникнути невідповідностей.

Не менш важливим є чітке розуміння перекладачем вимог клієнта та специфіки жанру, оскільки стиль, тон, рівень формальності чи літературний характер визначаються залежно від цільової аудиторії. Поспішні переклади або робота під тиском часу збільшують ризик стилістичних та семантичних помилок, тому контроль темпу та проведення ретельного редагування стають частиною професійної дисципліни.

Тому уникнення помилок перекладу – це багаторівневий процес, який включає ретельну перевірку з оригінальним текстом, лексичні та синтаксичні виправлення, стилістичні корективи, глибокі культурні знання, використання технологічних інструментів та взаємний перегляд кількома спеціалістами.

Лише завдяки такому комплексному підходу можна досягти високого рівня точності перекладу, зберігаючи при цьому автентичний голос автора, що особливо

важливо для мемуарної прози, побудованої на особистому досвіді, тоні та культурній пам'яті.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було проведено комплексний аналіз українського перекладу мемуарів Меттью Перрі *Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing* з метою виявлення типових помилок на лексичному, синтаксичному, стилістичному та культурно-референційному рівнях, а також опису методів їх уникнення та виправлення. Це дослідження не лише дозволило систематично класифікувати виявлені відхилення, але й показало, як вони впливають на голос автора, жанрово-специфічні особливості мемуарної прози та сприйняття тексту українськими читачами.

У розділі 3.1 основна увага була зосереджена на лексичних помилках, які виявилися однією з найпоширеніших груп. Аналіз показав, що значна частина неточностей виникає через буквальні, безконтекстні переклади англійських ідіом, розмовних виразів та фразових дієслів (таких як *bring home the bacon*, *cool your jets*, *high as a kite*, *pour on the charm*, *beat around the bush* тощо). Ці випадки не лише призводять до семантичних спотворень, а й призводять до втрати прагматичної сили, гумору, іронії чи драматичного наголосу виразу. Виявлені 25 лексичних відхилень показали, що понад 40 % помилок мають фразеологічний характер, тобто пов'язані із невпізнаванням або невдалим перекладом стійких виразів. Сукупність цих помилок свідчить про недостатній контекстуальний аналіз та нечутливість до прагматичної природи мовлення Перрі, у якому лексика виконує не лише номінативну, а й чітко виражену емоційно-стилістичну функцію.

У розділі 3.2 було показано, що проблема перекладу мемуарів Перрі виходить за рамки окремих слів. Стил автора базується на порушеному ритмі речень, поєднаному з короткими, вражаючими фразами, еліпсами, повторами, драматичними паузами, гіперболами та саркастичними зауваженнями. Саме завдяки синтаксису та стилю формується впізнаваний голос оповідача - одночасно вразливий, саркастичний та різкий. Переклад продемонстрував системну тенденцію до нормалізації й

згладжування: розмовні конструкції замінювалися книжними; гіперболічні інтенсифікатори (*cripplingly beautiful, no-fucking-around kind of pain, you bet your ass*) нейтралізувалися; лайка часто вилучалась або пом'якшувалась; рваний ритм оповіді вирівнювався. Унаслідок цього зміст загалом зберігався, але тональність і емоційний рельєф висловлювань істотно змінювалися. Було також зафіксовано випадки граматичних і синтаксичних неточностей, пов'язаних із некоректною передачею часових форм (*had come up*), порушенням логіко-часових зв'язків чи побудовою штучних, канцеляризованих конструкцій, що не відповідають живому, усно-подібному стилю Перрі. Усе це дозволяє говорити про домінування стратегії стилістичної редукції, яка послаблює комунікативно-прагматичний потенціал тексту.

У розділі 3.3 було проаналізовано переклад культурних посилань та культурно заряджених елементів. Ці елементи є ключовими носіями культурної пам'яті, історичного контексту та соціальних кодів у мемуарах Перрі. Було виявлено, що культурно марковані одиниці, такі як назви університетів, конкурсів, серіалів, фільмів, музичних груп, брендів, посилання на біблійні та поп-культурні теми, є одними з найбільш вразливих сфер перекладу. З одного боку, текст демонструє успішні рішення, такі як адаптований переклад університетів та конкурсів. З іншого боку, спостерігалася помітна системна невідповідність у перекладі назв фільмів, гуртів, пісень, марок автомобілів (змішування транслітерації, перекладу та оригінального написання, а також використання або невикористання лапок), що створює враження відсутності єдиної стратегії. Ключовими культурними помилками стали неправильна ідентифікація назви серіалу ER (сприйняття як «відділення швидкої допомоги» замість телепроєкту), невдала передача прізвиська Chickie («Ціпочка», що набуває вульгарного та принизливого відтінку) та неточний переклад рекламного слогану Old Spice, який може асоціюватися радше із засобом для прибирання або «морального очищення», ніж із чоловічою косметикою. У сукупності це показує, що без чіткої, продуманої стратегії доместикації чи форенізації культурні маркери або спотворюються, або втрачають свою функцію.

Огляд методів уникнення та виправлення помилок перекладу показав, що створення високоякісного перекладу мемуарної прози не може покладатися виключно на етап «редагування після перекладу». Натомість воно вимагає систематичного, багаторівневого підходу. Було зазначено, що першим важливим кроком є ретельна коректура перекладу з оригіналом - перевірка повноти, точності передачі імен, дат, чисел, власних назв, термінології та культурних посилань. Наступний крок включає граматичну та синтаксичну корекцію, спрямовану на усунення буквальних конструкцій та відновлення природного синтаксичного ритму української мови. Особлива увага приділяється стилістичному редагуванню, яке має забезпечити баланс між динамічною еквівалентністю (збереження тону, інтонації, емоційної напруги, включаючи сленг та жаргон) та нормативністю літературної мови. Було наголошено на важливості термінологічної узгодженості (єдиної стратегії передачі власних назв, брендів та реалій шоу-бізнесу), а також на необхідності використання глосаріїв, пам'яті перекладів та спеціалізованого програмного забезпечення. Серед найефективніших практик було залучення другого перекладача або незалежного редактора, здатного виявляти «сліпі зони» у першій версії, а також застосовувати культурну адаптацію та, за потреби, примітки для пояснення складних алюзій. Було підкреслено, що уникнення помилок – це процес, який охоплює як етап перекладу, так і етап професійного редагування та перегляду.

Підсумовуючи, результати всіх розділів призводять до кількох фундаментальних висновків. По-перше, переклад мемуарів Метью Перрі виявив систематичну тенденцію до буквального відтворення ідіом, метафор та культурно маркованих виразів, що призводить до семантичних спотворень, стилістичної редукції та втрати іронічно-драматичного балансу, характерного для оригіналу. По-друге, домінування стратегії нормалізації трансформує голос автора. По-третє, відсутність послідовної стратегії передачі реалій та власних назв ускладнює реконструкцію українським читачем культурного простору, який є суттєвим тлом мемуару Перрі. По-четверте, аналіз показав, що значна частина помилок не є неминучим наслідком «неперекладності», а радше спричинена відсутністю

контекстуального, прагматичного та культурного аналізу, а також недостатньо розвиненою системою редагування.

Таким чином, третій розділ підтверджує, що адекватний переклад мемуарної прози вимагає комплексного підходу, в якому лексичні, синтаксичні, стилістичні та культурні рішення взаємопов'язані та підпорядковані завданню збереження авторського голосу. Аналіз типових помилок у перекладі не лише виявляє конкретні локальні неточності, а й окреслює загальні тенденції в перекладацькій практиці: схильність до буквалізму, нормалізації та фрагментарної адаптації. Запропоновані методи уникнення та виправлення помилок можуть слугувати практичними орієнтирами для подальшої роботи з подібними текстами. У цьому сенсі розділ 3 виконує не лише аналітичну, а й методологічну функцію, пропонуючи модельний підхід до перекладу мемуарної літератури, в якому теоретичні принципи перекладознавства поєднуються з конкретними рекомендаціями для практики.

ВИСНОВКИ

Проведене у магістерській роботі дослідження, присвячене аналізу перекладацьких трансформацій, лексичних, синтаксичних і стилістичних відхилень у українському перекладі мемуарної прози Метью Пеппі “Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing”, дозволило комплексно описати специфіку перекладу мемуарного тексту, визначити характерні типи помилок та окреслити шляхи їх уникнення. Метою дослідження було виявити системні закономірності перекладацьких рішень, дослідити похибки, що виникають у передачі смислу, стилю та культурної специфіки, та встановити, які саме аспекти авторського голосу зазнають найбільшого спотворення в перекладі. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що поставлена мета була повністю досягнута, а сформульовані завдання виконані у повному обсязі.

Перший розділ мав на меті побудувати теоретичну та методологічну основу дослідження. Спираючись на класичну типологію Р. Якобсона, переклад розглядався як багатовимірне явище, що включає внутрішній, міжмовний та міжсеміотичні рівні, виходячи далеко за межі ідеї простої заміни слів та постаючи як інтерпретація вербальних знаків у межах ширшої знакової системи. У роботі наголошувалося, що переклад функціонує як лінгвістичний, культурний та когнітивний процес, де, як зазначає В. Радчук, переплітаються численні функції — когнітивна, комунікативна, естетична та аксіологічна. Звернення до концепцій еквівалентності Юджина Найди (формальна проти динамічної еквівалентності) та Пітера Ньюмарка (семантичний та комунікативний переклад) дозволило показати, що сучасна перекладацька практика все більше зосереджується не на буквальній структурній ідентичності, а на досягненні подібного прагматичного ефекту, «еквівалентної реакції» з боку реципієнта. Аналіз наукової традиції підтвердив, що теорія перекладу суттєво змінилася за останні десятиліття: від структурно-орієнтованого підходу до дискурсивно-прагматичного, де стиль, інтонація та культурна специфіка тексту не менш важливі, ніж точна передача значення.

Окрема увага приділялася проблемі перекладацьких помилок. Спираючись на працю І. Хоменко, було показано, що помилка – це не будь-яке відхилення від оригіналу, а необґрунтоване порушення принципу еквівалентності, яке дезінформує читача, спотворює зміст, стиль чи функцію тексту. У роботі узагальнено кілька класифікацій: за рівнем мови (лексичні, граматичні, орфографічні, стилістичні), за характером впливу на зміст (спотворення, неточності, неясності, нормативні та стилістичні огріхи) та за джерелами виникнення (інтерференція рідної мови, структурні особливості мови перекладу, ігнорування трансформацій). Особливо наголошено на культурно зумовлених помилках, які виникають при некоректному відтворенні реалій, алюзій, гумору, власних назв і брендів і є особливо небезпечними для художнього й мемуарного дискурсу.

У першому розділі також було окреслено роль культурного контексту й поняття лінгвокультурної адаптації на основі праць Р. Зорівчак, М. Альошиної, Е. Сепіра, Б. Ворфа. Було показано, що мова є не лише засобом комунікації, а й моделлю світу, а отже перекладач фактично працює з двома різними картинами світу, між якими він повинен вибудовувати міст. Описано основні прийоми передачі культурно маркованих елементів: транскрибування, транслітерація (Чередниченко, Педан), описовий переклад, введення приміток, поєднання з пояснювальною стратегією, а також вибір між доместикацією та форенізацією. Нарешті, було схарактеризовано специфіку художнього перекладу (А.Абдуллаєва, Б.Тараскіна,): його подвійний статус між точністю і творчою інтерпретацією, роль перекладача як «співавтор» тексту, необхідність відтворення не лише змісту, а й естетичного впливу, стилю, ритму, образності та індивідуального «голосу» автора.

Другий розділ був присвячений дослідженню мемуарів як об'єкта перекладу та жанрово-специфічним особливостям мемуарної прози. Було показано, що мемуарна література займає золоту середину між документальною та художньою прозою: з одного боку, вона базується на реальних подіях та життєвому досвіді автора, а з іншого – активно використовує художнє узагальнення, композиційну побудову, суб'єктивну розповідь, ретроспекцію та внутрішній монолог. Ця «подвійна природа»

тексту накладає особливу відповідальність на перекладача: він повинен зберігати як фактичну точність, так і емоційно-стилістичний тон, не порушуючи інтонації автора.

Виходячи з жанрових характеристик мемуарів, було визначено кілька груп труднощів перекладу: передача індивідуального оповідного голосу (автобіографічне «Я»-оповідача), відтворення часової та композиційної організації (стрибки в часі, флешбеки, вставлені епізоди), збереження ритму внутрішнього монологу, відтворення діалогу, сленгу, лайок, алюзій на історичні події, поп-культуру, медіапростір. Було наголошено, що мемуари сучасних англомовних авторів ускладнені високим рівнем елементів масової культури, телевізійних форматів, брендів, пісень та назв серіалів, що вимагає від перекладача не лише лексичної, а й культурної компетентності.

Аналіз попередніх досліджень показав, що переклад мемуарів є відносно малодослідженою галуззю в українському перекладознавстві, що робить вибір об'єкта дослідження науково значущим. Особливо цінним є акцент на стилістичній природі мемуарної прози та феномені авторського голосу, який є визначальним для адекватності перекладу. Наукова новизна роботи полягає в систематичній класифікації помилок на матеріалі сучасних англомовних мемуарів, що ще не було предметом ґрунтовного аналізу в українському перекладознавстві. Практична цінність полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у підготовці перекладачів, на курсах з художнього перекладу, а також у практичній роботі редакторів та перекладацьких центрів.

Третій розділ мав емпіричний характер і був присвячений безпосередньому аналізу українського перекладу мемуарів М. Перрі. За допомогою методів порівняльного аналізу, комплексної вибірки та контекстно-стилістичного аналізу було виявлено та описано низку лексичних, синтаксичних, стилістичних та культурно обумовлених помилок. Аналіз лексичного рівня показав систематичну тенденцію до дослівного перекладу, особливо під час перекладу ідіом, фраз та розмовних виразів. Такі приклади, як *bring home the bacon* - «приносити додому бекон», *cool your jets* - «охолодити свої струмені», *high as a kite* - «високо як повітряний змій», *pour on the*

charm - «налити оберіг», *beat around the bush* - «ходити навколо та навколо», показали типову ситуацію, коли формальна ймовірна відповідність призводить до повної втрати семантичного та прагматичного змісту, породжуючи комічний або абсурдний ефект там, де в оригіналі його немає.

Виявлено також значний пласт лексико-стилістичних відхилень, пов'язаних із невдалим добором слів-еквівалентів: прикметника *anemic* щодо бюджету – як «анемічний» без врахування переносного значення, калькуванням виразів на кшталт *my mind races*, *electricity in the air*, *hangdog expression* тощо. Окремо простежено тенденцію до згладжування обценної лексики (*shut the fuck up*, *I was fucking terrified*, *I didn't stand a fucking chance*), яка в перекладі замінюється нейтральними або помірковано стилістично посиленими відповідниками. У результаті втрачається характерна для Перрі емоційна відкритість, грубуватий, але щирий тон сповіді, а також ефект комічного контрасту між трагізмом ситуації й гострим, іронічним коментарем.

Синтаксичний і стилістичний аналіз виявив численні випадки калькування англійських конструкцій, що призводить до ускладненої читабельності й руйнування інтонаційної організації тексту. Порушення ритму й логіко-граматичних зв'язків помітне, наприклад, у випадках ігнорування *past perfect*, невдалого розподілу смислових акцентів, громіздких номінативних конструкцій, які не відповідають природній синтаксичній організації української мови. Часто короткі, ударні фрази Перрі розгортаються в перекладі у розлогі й канцеляризовані речення, що суперечить жанровій природі мемуарної сповіді і згладжує емоційні піки.

Важливим результатом є фіксація культурно зумовлених помилок - неправильного відтворення реалій, власних назв, алюзій і бренд-орієнтованих елементів. Приклади на кшталт трактування *ER* як «відділення швидкої допомоги» замість назви культового телесеріалу, перекладу прізвища *Chickie* як «Ціпочка» з небажаними зневажливими конотаціями, буквального відтворення рекламного слогану *Old Spice*, непослідовної передачі назв гуртів і пісень (*Serendipity Singers*, *Mamas & the Papas*, *Beatles* тощо) засвідчують відсутність єдиної термінологічної

стратегії. У низці випадків алюзії на американську анімаційну традицію *cartoon anvil* відтворюються формально, без урахування того, що для частини українських читачів такі образи не є автоматично впізнаваними й можуть потребувати додаткового пояснення.

Комплексний аналіз показав, що значної частини виявлених помилок можна було б уникнути, якби було використано розширені стратегії перекладу та якісну редакційну підтримку.

Ключові інструменти для мінімізації помилок включають:

- систематична звірка перекладу з оригіналом (імена, дати, цифри, назви, топоніми та реалії);
- граматичну та синтаксичну корекцію з урахуванням природного ритму та структури української мови;
- стилістичне редагування, спрямоване на збереження авторського голосу (тон, регістр, неформальність, лайка як експресивний маркер, самоіронія, гумор);
- термінологічна та реалійна узгодженість (єдина стратегія перекладу власних імен, брендів, культурних посилань, кінематографічних та музичних посилань);
- використання глосаріїв, пам'яті перекладів та спеціалізованого програмного забезпечення;
- залучення другого перекладача або незалежного редактора для виявлення «сліпих зон»;
- за необхідності, культурна адаптація та примітки, що пояснюють алюзії, важливі для розуміння значення, але потенційно незрозумілі для цільової аудиторії.

Наукова новизна цієї роботи полягає у всебічному аналізі перекладу сучасних англійських мемуарів українською мовою з точки зору поєднання лексико-семантичних, стилістичних та культурних підходів. На відміну від попередніх

досліджень, які здебільшого зосереджувалися на художній прозі або класичних творах, у цій роботі мемуари Перрі розглядаються як репрезентативний приклад сучасної мемуарної прози, багатой на елементи масової культури, медіадискурсу та акторського жаргону. На матеріалі конкретного українського видання було запропоновано практично орієнтовану класифікацію типових помилок перекладу, визначено їх причини та окреслено рекомендації щодо редагування та уникнення таких помилок у майбутній практиці.

Практична цінність отриманих результатів полягає в можливості використання матеріалів дослідження в курсах з теорії та практики перекладу, стилістики перекладу та спеціалізованих курсах з художнього та мемуарного перекладу, а також у діяльності практикуючих перекладачів та редакторів. Проаналізовані фрагменти можуть слугувати основою для навчальних занять з виявлення та виправлення лексико-фразеологічних, синтаксичних та культурних помилок; запропоновані методи роботи з текстом є моделлю організації перекладацького та редакційного процесу.

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що якісний переклад мемуарної прози, зокрема твору Метью Перрі, вимагає поєднання ґрунтовної теоретичної підготовки, високого рівня мовної й культурної компетентності, розвиненої стилістичної чутливості та налагоджених процедур редагування. Лише комплексний підхід, що враховує принципи еквівалентності та адекватності, вимоги скопос-теорії, норми цільової культури й особливості авторського стилю, дає змогу максимально зберегти автентичний голос автора й забезпечити повноцінне функціонування перекладу в українському культурному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А. Ф. Актуальні питання теорії та практики художнього перекладу. Суми: Сумський державний університет, 2020. 70 с.
2. Альошина М. Д. Критерії та принципи визначення адекватності відтворення стилю автора в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2018, № 37, с. 54–57.
3. Дробаха О. В. Еквівалентність у сучасному англо-українському перекладі. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 2017. Вип. 34. С.195-199.
4. Записки. В: *Літературознавча енциклопедія: у 2 т., авт.-уклад. Ю. І. Ковалів*. Київ: ВЦ «Академія», 2007, т. 1: А—Л, с. 381.
5. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування : посібник. Київ: Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
6. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів: Вид-во при Львівському ун-ті, 2019. 215 с.
7. Кафедра мовної підготовки та соціальних комунікацій. Методичні матеріали. Вступ до перекладознавства. К.: НУСТА, 2022
8. Коломієць І. І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії: словник довідник філолога. Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с
9. Міщинська І. В., Статкевич Л. П., Ординська І. Я., Бабій О. В. Переклад творів сучасної художньої літератури (XX–XXI століття): навчальний посібник. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2019. 224 с.
10. Олійник Т. Історія перекладу: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності «Переклад». Тернопіль, 2007. 14 с.
11. Перрі М. *Друзі, коханки і велика халепка* / пер. з англ. українською мовою. Київ: Видавничий дім SKYprint, 2023.
12. Радчук В. Д. Функції перекладу. *Всесвіт*, 2006, № 11–12, с. 149–159.
13. Смірнова Т. Машинний переклад у сучасному суспільстві. К: 2016. 4 с..

14. Степанець Д. Ю. Збереження комунікативно-прагматичного потенціалу художнього тексту у перекладі. *Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд»*, 2020, № 8(71), с. 76–86.
15. Тараскіна Б. П. Лінгвостилістичні особливості перекладу роману Террі Пратчетта «Small Gods» українською та російською мовами. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. 63 с.
16. Федина Б. М. Типові помилки перекладу англійських творів українською мовою: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра. Острог: Національний університет «Острозька академія», 2024.
17. Хоменко І. А. Лексико-семантичні особливості перекладацьких помилок під час перекладу художнього тексту. Київ: Національний авіаційний університет, 2022. 98 с. 28, с. 24].
18. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ, 2007. 248 с.
19. Ясь О. В. Мемуари. В: *Енциклопедія історії України: у 10 т., редкол. В. А. Смолій та ін.* Київ: Наукова думка, 2009, т. 6: Ла—Мі, с. 604. ISBN 978-966-00-1028-1.

СПИСОК ІНОЗЕМНИХ ДЖЕРЕЛ

20. Amiri E. S., Tabrizi H. H. The Study of English Culture-Specific Items in Persian Translation Based on House's Model: The Case of Waiting for Godot. *International Journal of English Linguistics*. 2018. Vol. 8, issue 1. P. 135-145.
21. Camargo K. A. F., de Souza A. R. The Study of Cultural Specific Items in *Au Pays De L'or Noir's Travel Report*. *Revista Da Anpoll*. 2018. Vol. 1, issue 44. P. 207-219.
22. Duff A. Translation. Oxford: Oxford Univ. Press, 1989. 160 p.
23. Koskinen K., Pokorn N. The Routledge Handbook of Translation and Ethics. London : Routledge, 2020. 508 p
24. Lejeune P. Dear Diary... Testimonies in Personal Diaries Collected and Presented by Philippe Lejeune. Paris: Gallimard, 1993. (*in French*)

25. Lejeune, P. *On Autobiography*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 1989.
26. Newmark, P. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall. 1988.
27. Nida E. Principles of Correspondence. In: *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti. London: Routledge, 1964.
28. Nida Eu. *Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill, 1964. 331 p.
29. Pérez-Ortiz J. A., Forcada M. L., Sánchez-Martínez F. How Neural Machine Translation Works. In: *Machine Translation for Everyone*, ed. D. Kenny. 2022, p. 141–164.
30. Perry M. *Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing: A Memoir*. New York: Flatiron Books, 2022.
31. Pym A. *Translation and Text Transfer*. Frankfurt-Main, Berlin; Bern; New York: Peter Lang, 1992. 228 p.
32. Sapir E. *Culture, Language and Personality*. Berkeley: University of California Press, 1949.
33. Toury G. The Nature and Role of Norms in Translation. In: *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti. London: Routledge, 1978 (revised 1995).
34. Venuti L. Strategies of translation : *Routledge encyclopedia of translation studies*. London and New York : Taylor and Francis Books Ltd, 2001. 240–244 p
35. Vermeer H. J. Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie. *Lebende Sprachen*, 1978, Bd. 23, H. 1, S. 99–102.
36. Williams M. *Translation quality assessment: An argumentation-centred approach*. University of Ottawa Press, 2004. 188 p.

СПИСОК ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

37. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. Буковинська державна фінансова академія, Україна. URL: <https://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>

38. Вплив культурних особливостей на процес перекладу. Jur Klee translation agency
<https://translate.jurklee.ua/uk/vliyanie-kulturnyh-osobennostej-na-process-perevoda/>
39. Клименко І. М., Зоренко І. С. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2012. Т. 8. С. 84–90. URL: <https://doi.org/10.31812/filstd.v8i0.620>
40. Мемуари. Вікіпедія. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D1%83%D0%B0%D1%80%D0%B8>
41. Переклад власних назв: 4 ефективні техніки. HSA Translation Agency. URL:
<https://www.hsa.org.ua/blog/pereklad-vlasnix-nazv-4-efektivni-texniki>
42. Педан М. С. Особливості перекладу власних назв в художніх творах. URL:
http://confcontact.com/2013_04_17/25_Pedan.htm.
43. Савенко С. О. МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЇ ТА РОДОВОДІВ МЕШКАНЦІВ. URL:
<https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/dc0aaa41-f8d0-4c9e-98eb-ab7bcfc19ba8/content>
44. Содом і Гоморра. *Велика українська енциклопедія*. URL:
https://vue.gov.ua/Содом_і_Гоморра
45. Теорія моногенезу. Вікіпедія. URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Теорія_моногенезу
46. Цицерон — теоретичні роздуми щодо категорії теорії перекладу. Linguistics-Konspect. URL: <https://linguistics-konspect.org/article/2818>
47. Читомо. Цього року кількість видавництв в Україні продовжила зростати. URL: <https://chytomo.com/tsoho-roku-kilkist-vydavnytstv-v-ukraini-prodovzhyla-zrostaty/>
48. Borg C. The Phases of the Translation Process: Are They Always Three? ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/331975696_The_phases_of_the_translation_process_are_they_always_three

49. Cambridge Dictionary. “be as high as a kite”.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/be-as-high-as-a-kite>
50. Cambridge Dictionary. “beat around the bush”. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/beat-around-the-bush>
51. Cambridge Dictionary. “cool your jets”.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cool-your-jets>
52. Cambridge Dictionary. “hangdog”.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hangdog>
53. Cambridge Dictionary. “latchkey kid”. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/latchkey-kid>
54. Cambridge Dictionary. “sit on”. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sit-on>
55. Eco U. Experiences in Translation. URL:
<https://books.google.com.ua/books?id=0dVYaP9VukIC>
56. Hasibuan Z. A Comparative Study Between Human Translation and Machine Translation as an Interdisciplinary Research. *Journal of English Teaching and Learning Issues*. 2020. Vol. 3, no. 2. P. 115. URL:
<https://doi.org/10.21043/jetli.v3i2.8545> (date of access: 17.10.2025).
57. Irfan M. Machine translation. ResearchGate. URL:
https://www.researchgate.net/publication/320730405_Machine_Translation
58. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. 1959. URL:
<https://scispace.com/pdf/on-linguistic-aspects-of-translation-ffclhaw0n2.pdf>
59. Longman Dictionary of Contemporary English. “pour on the charm”.
URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/pour-on-the-charm>
60. Newmark P. Approaches to Translation. Oxford: Pergamon Press, 1981. URL:
<https://ru.scribd.com/document/274205240/Approaches-to-Translation-NEWMARK>
61. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam–Philadelphia: Benjamins, 1995.

URL:https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9789027274595_A24764367/preview-9789027274595_A24764367.pdf

62. Translation services - Requirements for translation services
<https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:17100:ed-1:v1:en>

63. Venuti L. The Translator's Invisibility. URL:
<https://cdn.bookekey.app/files/pdf/book/en/the-translator's-invisibility.pdf>

64. Vinay J.-P., Darbelnet J. Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. 1995. <https://www.jbe-platform.com/docserver/fulltext/9789027291134.pdf?expires=1700317119&id=id&accname=manchester%2F1&checksum=C770615E5010AFA9C781580D0769F210>